

Includes
Ukraine 1
Ukraine 2
Ukraine 2

Simeon Dubnow. Die zweite Verwüstung jüdischer Siedlungen in der Ukraine (1768).

Historische Schriften fun YIVO 1, 27 - 54. Warsaw.
1929.

דער צוּוִיטעָר חורבן פון אוקראינע (1768)

די פֿאַלְקַס-כְּרָאַנִּיק „מעשה גְּדוֹלָה מִן אָמֵן וּמִן אָקוֹרְיָנָא“

אַרְיַנְפִּיר פּוֹן פֿרָאַפְּעָסָאָר שְׁמוּן דּוֹבְּגָאוּ (בְּעָרְלִיָּה)

און האט זיך פֿאַרְעַנְדִּיקֶט מיט דער אַומְגָנָעָר הַרְיגָה אָונָן
אנְדָּרָע גְּלוּטִיקָע פֿאַגְּרוֹאַמָּעָן אַין יָאָר 1768 (תקכ"ח). אוּבָּבָּ
מען זָאָל נִיט צְרוּכָּנָעָן דִּי פֿאַגְּרוֹאַמָּעָן פּוֹן דִּי יָאָרָן 1881
אַין יָאָר 1905, וּוּאָס הַאֲבָן נִיט חָרוֹב גַּעֲמָכָט דֻּעַם יִדְישָׁן
ישׁוֹב אָונָן גַּאנְצָע קְהִלָּות אַין אָקוֹרְיָנָע. אַין דַּעַר הַיְּנוּ
שְׂיִקְעָר אַומְגָלִיק פּוֹן דִּי יָאָרָן 1919 - 1921 - דַּעַר דְּרִיטָעָר
גְּרוּיסְעָר חַרְבָּן פּוֹנוּם יִדְישָׁן צְעַנְטָעָר אַין אָקוֹרְיָנָע:
צְעַנְדְּלִיקָעָר טְוִינְטָעָר הַרְוגָּנִים, צְעַנְדְּלִיקָעָר טְוִינְטָעָר פָּאָרָה
וְאַזְנְדָּעָטָע, הַוְנְדָּרְעָטָע טְוִינְטָעָר אָונָן פְּאַרְחַזְגָּלְטָע... דִּי לְאָגָע
איָן אִיצְט נִיט פִּיל בְּעָסָר, וּוּגָאָךְ כְּמַעְלָנִיצְקִין, אָונָן איָן
אַסְקָעָר גְּרָגָע, וּוּגָאָךְ גַּאנְטָעָן.

וּוּעַן מעַן קוֹקֶט זִיךְ צַוְּיָה דִּי דָּאַיְקָעָר דָּרְרִי חַרְבָּנוֹת,
וּוּאָס זַיְעַן אַפְּגָעָטִילָט אַיְנָגָר פּוֹן דֻּעַם אַגְּדָרָעָן אוּפָּ
120 - 150 יָאָר, זַעַט מעַן אַין זִיךְ אַלְעַמְעָן אָונָן דָּאָס
וְעַלְבָּקָע בְּילָד: אַמְּינָן קָלָאָסְטָהָן טִיפָּ פּוֹן רְצִיחָה אוּפָּ
יִדְן, וּוּאָס טְרָאָגָט דֻּעַם נָאָמָעָן הַיְּדָמָמָטָשָׁנָע. כְּמַעַט
דָּרְרִי הַוְנְדָּרָעָר יָאָר דְּוִיעָרָט אָס דִּי הַיְּדָמָמָטָשָׁנָע אַוְנְטָעָר
פְּאַרְשְׂיִדְעָנָע פָּאַרְמָעָן. אַין מָאָל אָין יָעַדְן יִאָרְהַוְנְדָעָרָט
רְיִיסְטָן זִיךְ אַרְוֹסִים, וּוּאָחַת, פּוֹן דִּי טְיִפְעָנִישָׁן פּוֹן
אָקוֹרְיָנִישָׁן פּוֹיעָרָטוֹס אָונָן פּוֹנוּם „פְּרִיעִין קָאָזָקְנִיטָוּס“,
סְפָּרָגִיסְטָן טִיכְּן יִדְישָׁ בְּלָטָן, מָאָכָט חָרוֹב הַוְנְדָעָטָעָר
יִדְישָׁע קְהִלָּות, אָונָן דְּרָגָאָךְ, אַפְּגָעָטָן אָיר מְלָאָכָה, גִּיטָּ
זִיךְ אַוְעָק צְרוּק אָינָן אָיר גְּרוֹב, בִּינוֹ אַנְיָע אַוְיָסָה
רְיִיס אָינָן דַּעַמְזָעְלְבִּיקָן גַּעַשְׁטָאָגָטָה. דִּי גַּאנְצָע קוֹלְטָוָר פּוֹן
דֻּעַם 1919 אַיְרָהוֹנְדָעָרָט הָאָט דָּאָגְרָנִישָׁט גַּעַנְדָעָרָט.
אוֹזְעַן לְיִעַנְטָן דִּי בָּאָרְיִיזְוָנָגָעָן פּוֹן דִּי יָאָרָן 1648,
1768 אָונָן אַונְטָעָר דִּי אַגְּסִירָנוֹגָן פּוֹן דִּי קָאַזְוָקָן
דִּיְזָעְלְבִּיקָע, דִּיכְּטָן זִיךְ, הַיְּדָמָמָטָהָן, סִיט אַסְטָמָאַנְעָן-קָאַזְוָקָן
אַדְרָע „סְאַפְּנִיקָעָס“ בְּרָאָש; דִּיְזָעְלְבִּיקָע סִיסְטָמָעָן פּוֹן אוֹיסָסָה
קְוִילָן פּוֹינְטָעָר אָונָן טְוִינְטָעָר מַעַנְטָשָׁן, וּוּבְּעָר אָונָן קִינָן
דַּעַר, אָונָן אַמְּאָס אָונָן אַן אַן אַרְגָּע - אַין אַזְּצָל, פּוֹן

דַּעַר דְּאַיְקָעָר אַרְיַנְפִּיר צַוְּיָה דַּעַר „מעשה גְּדוֹלָה מִן
אוֹטָן“ פּוֹן פְּרָאַטָּס. שַׁדְּוָבָּאָה אַיְזָנָגָעָר גַּעַדְעָן
אַין יָאָר 1921, - בְּעַת דַּעַר חַשְׁוּבָר מַחְבָּר הָאָט נַאֲךְ גַּעַדְעָן
הַאוֹיְנָט אַין רְוִסְלָאָנָר, - אַון אַיְזָנָגָעָר גַּעַדְעָן בְּאַשְׁטִימָט פְּאָרָן
„אָקוֹרְיָנִישָׁר פְּנָקָס“, וְזָאָס אַיְזָנָגָעָר פְּרָאַיְקָמְרָט גַּעַדְעָן
אַרְיִיסְצָגְעָן אַין בְּטַלְלָן, דַּעַר מַחְבָּר הָאָט זִיךְ גַּעַדְעָן אַונָּן
טְמָרָן סְפָּטָאָרָקָן אַיְנָדָרָק פּוֹן דִּי שְׁרָעְקַלְבָּעָט גַּעַשְׁטָעָנְשָׁן, וְזָאָס
הַאֲבָן זִיךְ קְוִץ פָּאָר דֻּעַם אַפְּגָנְשָׁטִילָט אַין אָקוֹרְיָנִישָׁר אַונָּן
הָאָט דִּי אַגְּרָאָס-דְּרָאָמָע הָאָט זִיךְ נַאֲךְ אַיְגְּנְטָלָעָר נִט גַּעַדְעָן
הַאֲזָמָעָטָע, - אַון דִּי דְּאַיְקָעָר שְׁטִימְנִינָן לְאָונָן זִיךְ
אַיְדָקְלָעָן אַין דֻּעַם אַרְיַנְפִּיר.

חָאָס אַונָּן גַּעַדְעָן צַוְּיָה דְּרִיְקָעָר נִטָּא,
חַיְּין מִיר אַנְחִיזָן, אַו זִיךְ אַיְזָנָגָעָר גַּעַדְעָן בְּמַעַט וּוּיְט בְּאָ-
קָאָטָן, בְּאַזְנְדָעָטָע דַּעַר עַשְׁטָעָר נִסְחָה - דִּי פְּיוֹרְדָעָר אַוְיָס-
גַּעַדְעָן פּוֹן 1783, הַעֲלָבָן שְׁטָנְלָט מִט זִיךְ פָּאָר אַגְּרִיסְטָעָר
הַמְּצִיאָוָת אַונָּן וְהַלְּבָעָס סְאַיְזָאָר שְׁוֹרָאָר אַצְּטָמָעָן אַיְדָקְלָעָן. אַיְדָקְלָעָן
דִּי אַבְּעָרִיקָע צְחִי אַוְיָסְגָּבָן - דִּי סְזָוִילְקָאָחָרָע אַונָּן וְהַלְּ-
נִסְחָה - זַיְעַן גַּעַדְעָן אַבְּיְלִיְאָגְרָאָפְּשָׁע וְעַלְמָנָהָיִם. נִט
אַטְעָרָטָשָׁן, אַו בְּשָׁטוֹתוֹ זַיְעַן דִּי דְּאַיְקָעָר אַוְיָסְגָּבָן אַיְגְּנְנָאָן
אַיְסְגָּרָטָן גַּעַדְעָן פּוֹן דַּעַר רְוִיסְטָעָר צְעַנְזָר.

רְעַד אַקְצִיעָה

מִיר הַאֲבָן עַרְשָׁת אַבְּעָרְגָּעְלָעָט דֻּעַם דִּרְיִטְן חַרְבָּן
פּוֹן אָקוֹרְיָנָע - אַין דִּי יָאָרָן 1919 אַונָּן 1920. דַּעַר עַ-
שְׁטָעָר חַרְבָּן אַיְזָנָגָעָר גַּעַדְעָן אַיְזָנָגָעָר גַּעַדְעָן
פּוֹן אַונְזָעָר גַּעַשְׁכָּטָע - 1648 (גּוֹרָת תְּחִ). וְזָעַן דִּי קָאַזְוָקָן
זַיְעַן אַונְטָעָר דַּעַר אַגְּסִירָנוֹגָן פּוֹן כְּמַעְלָנִיצְקִין אַוְיָסְגָּעָ-
שְׁטָנְגָּעָן קְעַבְּגָן דַּעַר פְּוּלִישָׁעָר מַלְוָהָת דַּעַר צְוּוּיְטָעָר
הָאָט זִיךְ אַגְּגָהָוִיָּה מִט אַיְבָּר הַוְנְדָעָט יָאָר שְׁפָעָטָעָר,
אַיְן דִּי גַּעַגְּנָהָוִיָּה, וְזָאָס לִגְּנָן אַוְיָס דַּעַר גַּרְעַנְצָעָן פּוֹן פְּוּלִישָׁעָר
אַונָּן רְוִיסְטָעָר אָקוֹרְיָנָע, אַין דַּעַר, סָאָרָם פּוֹן הַיְּדָמָמָטָשָׁנָע.

די געשיכטע פון "מעשה גדולה" איז איזא: איז
יאר 1783, דאס היסטט 15 יאָר נאָך דעם אַזונגענְדִּיק,
איָן דער דיטשישער שטאָט פֿירט (פֿירדָא) דערשינגעַן,
אלָס הוספה צו אַ בִּיכָּל "סֶפֶר גּוֹלוֹת" (חֲקֵיָּגְלָגְלָה), גּוֹלִין ווערט
איָן אַכְּט וַיְתַלְעַךְ, אַן דעם נַעֲמָן פָּן מַחְבָּר, אַוְנַעֲמָן
טיַּטְּלָה: "מעשה גדולה מן קְקָ אָמֵן בְּמִדְינָה אַקְרִינְיָה", אַינְעָס
דאָס אַיז אַ קְוֹרְצָעָשָׂרְצָעָה מַשְׁרִיבְיְוָוָגָן אַין "עֲבָרִ-טִיְשָׂה", אַינְעָס
אַלְּטָן דִּיטְּשָׂהָן שְׁרִיבְיְאָטָרָט, פָּוּן דִּי צְרוֹת, וְוָסָס יַּדְּן אַיז
אוּמָאן, בָּלְּטָע אַוְן אַנְדְּעָרָע שְׁטָעָט חָאָבָן גְּלִילְטָן פָּוּן דִּי
יְיֻוּנִים — מעַנְשָׁעָן פָּוּן רְוִישָׁעָן גְּלִילְבָּעָן, וְוָלְּכָעָגְלָעָן
פְּרִינְדָּן פָּוּן יְהָוָדִים זַיְנִין". עַס זַיְנָעָן אַרְבִּיבָּר 50 יָאָר,
אוּמָאן מַעַן הָאָט שְׁוִין לְאָגָג פָּאָרְגָּסָן אַיז דער קְוֹרְצָעָר
הָוּסְפָּה צּוּם נִשְׁטִיכָּן בִּיכָּל, — מִיט אַמְּפָלָדְרִישִׁינְט אַיז
דַּעַם וְאַלְּגָנְעָר שְׁטָעָטָל כּוֹדִילְקָאָוּ דִּי "מעשה גדולה מן
אוּמָן וְמַן אַקְרִינְיָה" (2), אַיז אַסְּט אַ גְּרָעָסְעָרָעָר פָּאָרָט,
מִיט פִּיל נִיְּ-צְוֹנְעָבָעָנָעָ פָּרָטִים, סִיסְעָמָעָפִישָׂ אַיְנְגָעָ.
אַרְדָּנְט, אַוְן מִיט אַ לְּאָגָנְעָר תְּחִנָּה — אַן "אֵל מְלָא רְחַמִּים",
גַּעֲשְׁרִיבָּן אַיז יְעַנְעָם פָּאָלָקָס-פְּטָטִיל, וְוָסָס צִיט אַרוֹסָס טִיבָּן
מַאְטָעָרִיאָל. דָּא וּוָיְל אַיך גַּעַבָּן אַ קְלִינְעָם טִילְ פָּוּן דַּעַם
דָּאָזְקִין הִיסְטָאָרִישָׂ מַאְטָעָרִיאָל — דַּעַם פּוֹלְן טַעַסְטָטְ פָּוּן
נָעַם הַוּיְטָמְקָר צּוּ דַּעַר גַּעֲשִׁיכָּטָעָ וְוָגָן דַּעַם צְוִיְּטָן
אַקְרִינְיָשָׂן חָוְרָבָן אַיז יָאָר 1768. דָּאָס אַיז דִּי "מעשה
גָּדוֹלָה מַן אַוְמָן וְמַן אַקְרִינְיָה" — אַן אַמְּתָעָ פָּאָלָקָס-כְּרָאָנִיק,
גַּעֲשְׁרִיבָּן אַין אַגְּנוּרְפָּאָלָקָס-שְׁפָרָאָק, אַמִּיסְטָרְעוֹרָעָק אַין
אַוְנְגָּזְעָר גַּעֲשִׁיכְלָעָכָּר לִיטְעָרָטָר, וְוָסָס זַעַלְטָן וּוּרְהָאָט
זִיךְ מִיט אַיר בִּזְוּ אַהֲרָר אַינְטָעָרְפָּסְטָרָט. מַעַן דָּאָרָף וּוּסְּקָן,
אַזְוּגָּה דִּי שְׁפָרָוָן אַיז דַּעַר לִיטְעָרָטָר אַיז דָּאָ אַן
אַוְנְגָּזְעָרְדִּיךְ צְוִישָׁן דַּעַם עַרְשָׁטָן אַוְן צְוִוִּיטָן חִירָבָן: דִּי
גִּזְוָרָת הַחָסְפָּן כּוֹמְלִינְצָקִין הָאָבָן בָּאַשְׁרִיבָן אַין בָּקְלָאָגְט
אַסְּקָלְמִידָּם אַוְן רְבָנִים פָּוּן יְעַנְעָר צִיטָא אַין בִּיכָּר
אַזְוּגָּה, "צְוָק הַעַתִּים", "פָּתָח תְּשׁוּבָה" אַוְן אַנְדָּעָרָץ,
אַין מְגִילָּות, סְלִיחָות אַוְן קִינּוֹת — אַלְּצָ אַרְיךְ לְשׁוֹן-קוֹדֶשׁ,
פָּאָר זִיעָר גְּלִיכָּן אַדְרָר גְּלִיכָּטָר בְּעַלְ-בָּתִים. דִּי הַרְיוֹנוֹת
אַבְּגָעָר אַין אַוְמָן אַוְן אַנְדָּעָר שְׁאָרָעָ אַקְרִינְיָשָׂן חִירָבָן פָּגָעָם
יאָר 1768 הָאָט קִינְעָרָפָן דַּעַר דָּמָאַלְסְטִיקָרָפָרָבָן
אַיְנְטָלְגָּעָנָעָ נִיט בָּאַשְׁרִיבָן. עַס הָאָט זִיךְ גַּעַבָּנָעָן נָאָר
אַיְנְגָּרְעָן, אַמְּנָעָטָפָן פָּאָלָקָס, וְוָסָס הָאָט אַפְּלָגְזָ זַיְנִי בָּאָ
מַעַן נִיט אַרְוִיגְעַשְׁטָלָט אַרְיךְ זַיְנִי וּוּרָק: עַר הָאָט פָּאָר
שְׁרִיבָן אַין פְּרָאָסְטִיךְ יְדִישָׂ, אַרְיךְ דַּעַר לַעֲבָדִיקָר שְׁפָרָאָק
פָּוּן דִּי צְעַלְלָגְעָנָעָ אַוְן צְעַרְגָּעָטָעָ, אַלְּזָ, וְוָסָס עַר הָאָט
גַּעַזְעָן אַן גַּעַהְרָתָן, אַוְן הָאָט פָּוּן דַּעַם גַּעַמְאָכָט אַ קְוֹרְצָעָ
כְּרָאָנִיק דָּרְגָּאָר אַיְזָ גַּעַמְוָטָן אַן אַנְדָּעָרָעָ, אַוְיךְ אַן
אַנְּקָנִים סָתָם אַיְזָ, אַוְן הָאָט צְוִנְעָרְבִּין צּוּ דַּעַר
כְּרָאָנִיק, אַין דָּמְזּוֹלְבִּיקָן סְטִיל, נָאָךְ אַסְּקָלְמִידָּם, בָּאַרְיכָות
דָּרְצִיִּלְטָפָן בָּאַזְוֹנְדָעָרָעָ עַפְּיוֹצָן, צְוִוְגָעָנָעָן אַהֲרָן-רַיִיסָן-
דִּיקָעָטָלְחָה אַדְרָר תְּחִנָּה, וְוָסָס עַר הָאָט זִיךְ גַּזְתָּן דָּוָרָכָ-
גַּעַשְׁמָעָסָט מִיטָן רְבָנוֹ-שְׁלָטָוָם — אַוְן אַזְוּ אַיְזָ דַּעַר
בוֹיט גַּעַזְעָרָן דִּי "מעשה גָּדוֹלָה".

וּוְלְכָעָר דַּעַר יִדְיְשָׂעָר מַאְרָטִירָאָל אַיז אַלְעָ צִיְּטָן אַוְן
איָן אַלְעָ אַיְבָּעָרִיקָעָ, וְוָסָס וּוּטָ וּוּטָן שְׁרִיבָן אַמְּנָגְנָ-
קָפָר הִיסְטָאָרִיקָעָר, וְוָסָס וּוּטָן שְׁרִיבָן אַמְּנָגְנָ-
פִּיעָ וּוּטָן דִּי יִדְיְשָׂעָר לִיְּדָן אַיז אַזְוָרְאָנְגָּעָן
בּוּזָן 2020 אַזְוָרְהַגְּדָרְטָ, וּוּטָן הָאָבָן דִּי מַעְלָעָקָקִיטָ פָּוּן 17-טָן
מַאְלָן אַיז בִּילָד, מַאְכָן פָּוּן דַּעַם בָּגְנָצָן צִיטְרָוִוִּיטָן
אַיְנְגִזְיקָפָ עַפְּאָכָעָ, — דִּי עַפְּאָכָעָ פָּוּן הִיְּדָמָאַטָּשְׁנִינָעָ. עַר
וּוּטָ מַסְתָּמָאָ אַזְוָיְוָיָן אוּפִיךְ רְצִיחָות אַין יִעְדָּר בָּאַזְוָנְדָעָר
דִּי פִּינְסְטָעָרָעָמָסָן אַוְיךְ רְצִיחָות אַין פָּאָרְשִׁידְעָנְגָּעָן פָּוּן דִּי
מַאְטָיוֹן, פָּוּן דִּי לְאַזְוָנְגָּעָן, מִיט וּוּלְּכָעָמָעָן הָאָט גַּעַפְּרִיט
הַקּוֹפָה, בִּיְיָ פָּאָרְשִׁידְעָנְגָּעָן אַזְוָיְוָיָן, אַזְוָיְוָיָן גַּעַבָּן
וּוּטָנָעָר מַזְדָּה זַיְנִין. אַזְוָיְוָיָן גַּעַבָּן 50 יָאָר,
גַּעַמְיִינְעָר גַּעַשְׁכָּטָעָר שְׁטָעָטָעָר חָאָבָן גְּלִילְטָן פָּוּן דִּי
גַּעַמְיִינְעָר גַּעַשְׁכָּטָעָר וּוּטָטָ, — אַבְּרָאָנְדָעָר שְׁטִיקָן פָּוּן
פָּאָר דַּעַם קְוּמְפָנְדִּיקָעָר, פָּאָר דַּעַם דִּיְכָ-
טָעָר, דָּרָאָמְאָטָוָרָגָעָ אַדְרָרְקָנְטָלְעָר, וְוָסָס וּוּלְּכָעָמָעָן
דַּעַר, פָּוּן וּוּלְּכָעָמָעָן דִּי מַגְנְטָהָיִיטָן אַין בָּעַסְעָרָעָ צְוִיְּטָן
וּוּטָטָ פָּאָרְצִיטָעָרָט וּוּטָרָן, — פָּאָר זִיְּ דָאָרָטָן מִיר זַעַלְטָן
מַאְטָעִיאָל. דָּא וּוָיְל אַיך גַּעַבָּן אַ קְלִינְעָם טִילְ פָּוּן דַּעַם
דָּאָזְקִין הִיסְטָאָרִישָׂ מַאְטָעִיאָל — דַּעַם פּוֹלְן טַעַסְטָטָפָ-
נָעַם הַוּיְטָמְקָר צּוּ דַּעַר גַּעֲשִׁיכָּטָעָ וְוָגָן דַּעַם צְוִיְּטָן
אַקְרִינְיָשָׂן חָוְרָבָן אַיז יָאָר 1768. דָּאָס אַיז דִּי "מעשה
גָּדוֹלָה מַן אַוְמָן וְמַן אַקְרִינְיָה" — אַן אַמְּתָעָ פָּאָלָקָס-כְּרָאָנִיק,
גַּעֲשְׁרִיבָּן אַין אַגְּנוּרְפָּאָלָקָס-שְׁפָרָאָק, אַמִּיסְטָרְעוֹרָעָק אַין
אַוְנְגָּזְעָר גַּעֲשִׁיכְלָעָכָּר לִיטְעָרָטָר, וְוָסָס זַעַלְטָן וּוּרְהָאָט
זִיךְ מִיט אַיר בִּזְוּ אַהֲרָר אַינְטָעָרְפָּסְטָרָט. מַעַן דָּאָרָף וּוּסְּקָן,
אַזְוּגָּה דִּי שְׁפָרָוָן אַיז דַּעַר לִיטְעָרָטָר אַיז דָּאָ אַן
אַוְנְגָּזְעָרְדִּיךְ צְוִישָׁן דַּעַם עַרְשָׁטָן אַוְן צְוִוִּיטָן חִירָבָן: דִּי
גִּזְוָרָת הַחָסְפָּן כּוֹמְלִינְצָקִין הָאָבָן בָּאַשְׁרִיבָן אַין בָּקְלָאָגְט
אַסְּקָלְמִידָּם אַוְן רְבָנִים פָּוּן יְעַנְעָר צִיטָא אַין בִּיכָּר
אַזְוּגָּה, "צְוָק הַעַתִּים", "פָּתָח תְּשׁוּבָה" אַוְן אַנְדָּעָרָץ,
אַין מְגִילָּות, סְלִיחָות אַוְן קִינּוֹת — אַלְּצָ אַרְיךְ לְשׁוֹן-קוֹדֶשׁ,
פָּאָר זִיעָר גְּלִיכָּן אַדְרָר גְּלִיכָּטָר בְּעַלְ-בָּתִים. דִּי הַרְיוֹנוֹת
אַבְּגָעָר אַין אַוְמָן אַוְן אַנְדָּעָר שְׁאָרָעָ אַקְרִינְיָשָׂן חִירָבָן: דִּי
זִיךְ מִיט אַיר בִּזְוּ אַהֲרָר אַינְטָעָרְפָּסְטָרָט. מַעַן נִיט
שְׁרִיבָן אַין פְּרָאָסְטִיךְ יְדִישָׂ, אַרְיךְ דַּעַר לַעֲבָדִיקָר שְׁפָרָאָק
פָּוּן דִּי צְעַלְלָגְעָנָעָ אַוְן צְעַרְגָּעָטָעָ, אַלְּזָ, וְוָסָס עַר הָאָט
גַּעַזְעָן אַן גַּעַהְרָתָן, אַוְן הָאָט פָּוּן דַּעַם גַּעַמְאָכָט אַ קְוֹרְצָעָ
כְּרָאָנִיק דָּרְגָּאָר אַיְזָ גַּעַמְוָטָן אַן אַנְדָּעָרָעָ, אַוְיךְ אַן
אַנְּקָנִים סָתָם אַיְזָ, אַוְן הָאָט צְוִנְעָרְבִּין צּוּ דַּעַר
כְּרָאָנִיק, אַין דָּמְזּוֹלְבִּיקָן סְטִיל, נָאָךְ אַסְּקָלְמִידָּם, בָּאַרְיכָות
דָּרְצִיִּלְטָפָן בָּאַזְוֹנְדָעָרָעָ עַפְּיוֹצָן, צְוִוְגָעָנָעָן אַהֲרָן-רַיִיסָן-
דִּיקָעָטָלְחָה אַדְרָר תְּחִנָּה, וְוָסָס עַר הָאָט זִיךְ גַּזְתָּן דָּוָרָכָ-
גַּעַשְׁמָעָסָט מִיטָן רְבָנוֹ-שְׁלָטָוָם — אַוְן אַזְוּ אַיְזָ דַּעַר
בוֹיט גַּעַזְעָרָן דִּי "מעשה גָּדוֹלָה".

any of these
Yiddish?
Sounds like
essentially No.

author
anonymous;
simple, unedu-
cated Yiddish;
eyewitness
account

additions by
second author;
also anonymous
and, in same
style

(1) "פרק ערימות", הווא ספר גורילות מהחכםaben צורא... מופתק
אין טיפש פיר גיטיינע ל'יש. בדורות פירדוק שנות בישראלי (חקאיג פֿשְׁקָן)
(2) נדרוקט אין אַ גְּזָוְנְדָעָר דִּיכָּל אַרְיךְ אַזְוּ אַזְמָגָן
סְפּוּרִי מְשֻׁחָות אַיז יָאָר אַקְצָה אַן אַקְצָה (1833, 1834). גַּי בָּן - יְצָקָב
אין אַזְוָרָן חֲרָקְעָמָן אַיז אַזְוָרָן דִּי "מעשה גָּדוֹלָה".

וחירובן), וואס שטאטטט פון פאלק און וואס גיט צ'ז'יפר
וויכטיקע זאכן צ'ז דעם שטאָף, וואס מיר האבן אין פוי-
לייש', אוקראינישע אין רוסישׁ קווולן. איך האַלט פֿאָר
גּוֹטִיך צ'ז גּעֲבָן דֶּא דֵי "מעשה גְּדוֹלה", צְנוּיָנוּ גַּעַשְׂטַעַט
בְּגָדָךְ אַלְפָן דָּרְרִי נוֹסְחָות. צְעוּרָתָן גִּיטְדִּי קּוֹרְצָט, הַלְּאָה.
די יְתִשְׁוִישָׁע נוֹסְחָה פּוֹן יָאָר 1783: דָּא אִין דָּרְרַטְרַעַנְאָר
קְשָׁרָן בּוֹן וּוּרְקָן, דָּרְרַטְרַעַנְאָר, דָּרְרַטְרַעַנְאָר
וּוּרְקָן גַּעַוְוִיסְטָן. מִיט אִיךְ צְוֹאַנְדִּיךְ צְוֹרִיךְ האַט מִיר
דָּאָס וּלְטָן פִּיאַרְדָּעָר בִּיכְלָן צְגַעַשְׁקָט דָּרְרַטְרַעַנְאָר
בִּיבִּילְאָפְּלִי דָּרְרַטְרַעַנְאָר. יוֹסֵף אַזְאוֹנָאָוּוּיטָשׁ פּוֹן גִּיאַלְסְטָאָק, אָן
אַיךְ האָב גַּעַמְאָכָט פּוֹן אִים אַקְאָפְּיעַן. וּוּיטְעָר גִּיעָנְדִּין דֵי
צְחוֹוִי נוֹסְחָות פּוֹן סְנוּדְלִקָּאָו אָן וּוּלְגָעָן אַינְיאַיְינָעָם: דָּא
אַיאַן שְׁוִין אַקְעַלְעַט, באַדְעַטְמָן מִיטְהוּיט, מִיט אַדְרַעַן
אַיאַן מַסְטִיקָן, בָּאַלְעַבְטָן מִיטְהִיסְטָלָהָן בְּלִיטָן אָן אַגְּזַעַטְמָן
מִיט טְרַעְן. אַיךְ גִּיב דָּאָס דֶּא נַאֲךְ דָּרְרַטְרַעַנְאָר קָאָפְּעַט
פּוֹן בִּידְעָן אוּסְטָגְּבָעָס, וואס גַּעַפְּינָן וִיךְ אָן פַּעַטְפָּר.
בְּרוֹגָעָר אַזְּיַצְּטִישָׁן מַזְזִי (די קָאָפְּעַט האַט מִיר אַיךְ
1890 אַיְבְּרַגְּעַנְבָּן שְׁלוֹט-עַלְיִיכְם, עַלְיָהָהָן). אָן אַיר
זְיַעַנְגָּן דֵי וּוּאַרְאַנְטָן פּוֹן אַיְינָן אוּסְטָגְּבָעָן אָן דָּרְרַט אַגְּזָה.
דָּרְרַט באַזְּיַיכְּנָט אָזְוִי: סְנוּדְלִקָּאָוּר וּוּרְאַינְדָּס – אָן קִי-
לְעַכְדִּיקָּעָ קְלָאמְעָרָן (וּוּלְגָעָן), וּוּלְגָעָן – אָין פִּירְקָאנְשִׁיקָּעָן וּזְנִי-
אַלְפָן נוֹסְחָות זְיַעַנְגָּן דֶּא בְּגַדְרַיְקָט אָן שְׁנוּיִים אַדְרַעַר פְּאָר.
קִרְצְוִינְגָּן, נַאֲרָדִי פְּנִיקְטְּצִיצִיעָן אַיז גַּעַשְׂטַעַטְלָת לְוִוִּיט דֵי
גִּיעָנְיָהָן כְּלִילִים, פְּדִי גְּרִינְגָּעָר צ'ז מַאֲכָן דָּאָס לִיְעָנָן. אָין
דָּעַם אַלְטָן האַלְבָּן-דיִיטְשָׁן טַעַקְסָט האָב אַיךְ אָין עַטְלַעַכְעַ
עַרְטָעָר אַרְיִינְגְּעַשְׂטַעַט אַין קְלָאמְעָרָן דָּרְקְלַעְרוֹגְנָעָן צ'ז
די נִישְׁתְּ קְלָאוּז אַיסְטְּרוֹקָן. הִיסְטָאָרִישָׁע בָּאַמְּרוֹקְנָגָעָן
צְוּם טַעַקְסָט האָב אַיךְ גַּעַמְאָכָט זְיַעַר זְעַלְאָן.

פֿעַטְעָרְגּוֹדֶג, 18 יָנֻן אַתְּ

עט איז וויתער איזיבער איז איזר פערציך. איזן דיז
ביידע איסנガבָּס פון דער מעשה זייןען געווארן איז
יק-המְזִיאוֹת, איז מפען האט זיז ניט געקאנט אויפיזוכן
אַפְּלִי דורך דיז בעסטע אַנטיקוואריפֶּר. איזן איזר 1888
האט שלום-עליכם געוואר אַיבְּרָדְרוֹקְן דיז וועלטנען, "מעשה
גּוֹלוֹה" איזן זוין, "זְוִישָׁעֶר פֿאַלְקָס-בִּיבְּלִיאַטְעֵקְ" איזן האט
דורך מיר געקאנן אַהאנטשריפֶּלעכָּע קאָפְּיעַ פון דיז
שפֿעטערדייקע איסגאָפָּע, וואָס געפֿינְעַן זיך אינעם איזיאָ.
טיישן מזויי איזן פֿעַטְעַבְּרוֹגְרָאָ. אַבעָּר דענסטמאָל האט שוין דיז
צענזר ניט געוואר אַדְרָכְלָאוֹן אַזְּאַזְּפֿעַרְלָעַכְּן דְּאַקְּיָמָעַנְטָן,
איזן שלום-עליכם האט זיך געמוֹת בָּאנְגָּעָנְעַן נָאָר מִיט
עטְלָעַכְּעַ אַפְּגָּעָקְרִיצְטָעַ צִיטָאָטָן פון דורך "מעשה", איזן
דאָס אַוְיך מִיט אַסְּקָץ צְנוֹזָר-השְׁמָתוֹת, איזן האט אַינְעַם
צְוּוּיָּין בָּאנְדָּן פון דורך "פֿאַלְקָס-בִּיבְּלִיאַטְעֵקְ" גּוֹעֲבָן הָ
סְקָאָמָּרָאָזָּסְקִיס אַרטִּיקְלָ, אַונְטָעָרָן נָאָמָעָן: "די גּוֹרָה פָּוָן
בָּאנְטָא אַין אַוקְרִיאַינְעַ" (פֿאַלְקָס-בִּיבְּלִיאַטְעֵקְ), ב. 2; קְיֻעוֹ
1889). אַין עטְלָעַכְּעַ יָאָר אַרְוָם האט דורך אַדְעָסָפֶר שְׂרִיָּ.
בער דוד פָּהָנָא אַפְּגָּעָדְרוֹקְט טִילְן פון דעם מעשה-בְּכִיל לְוִיטָן
וּוְלִינְגָּר טַעַסְטָ, אַונְטָעָרָן טִילְן "חָרָב גָּאנְטָעַ", אַין גּוֹרָ.
לאָאנְדָּס-כָּהָנָאָס זְמַלְבָּזָן "לְקָרוֹת הַגּוֹרוֹת" (אַזְּעָס, 1893,
ז. 67–79), נָאָר פָּר האט אַרְוִיסְגָּלָאָזָּות די לְאַנְגָּע אַן
זְוִיעָר טִיפְּשָׁע תְּחִינה מִיט אַירָע הִיסְטָאָרִישָׁע עֲפִיזָאָדָן.
אַיזן דְּרָצָוּ האט די צענזר אַוְיך דָּא פָּאָרָדָרְבָּן דעם
טַעַסְטָ: דורך אַדְעָסָפֶר צענזר האט אַפְּלִי דָּאָס וּאָרָט
"הַיְּדִין" נִיט דְּוּרְכְּבָּלָאָזָּט, אַפְּשָׁר וּוְיִלְלָעַס האט דָּרָ.
מְאָנְטָן אַן דיז "הַיְּדִיםְאָזָּקָן". עט זְיִינְעַן אַוְיך פָּאָרָאָן אַן
דעם "חָרָב גָּאנְטָעַ" אַסְּקָץ גּוֹיִן.

דער ערשותער נסח 1.

(אַיִלְגָּאָפָע פִּוְרְדָא 1783)

מעשה גדולה מן ק"ק אומן במדינת אקרים השיר לפולין הוצע בשנת תק"ל לפ"ק *)

שונאנט אונד זאל אונז אויס דעם ביטרן גלוות ערלון
במהרה בימינו אמרן.

בשנת י' שרא"ל הודיעתו נאמנה לפ"ק.
די ארוצק פון דען גאנצין אוון-גלאיך בשפעחים
אין דעם: בייא דער בימעלטן גרענץ האבען אל' דען
דרוישן גלויבן זעלטן גינענט ווערדן יוננים, זעלטן גוריישע
פיניד פון יהודיס זייןין, זאָה ריבר (וואָאַיזעט) יעדר
עצית אין גירוש חיל האָטן, מזין אַכטונג געבן אוין דער
גרענץ פון אוקריינה אלְז זור קיין איבר פאל' געהן
דאָל. שנדרך טרפעט זיך דאַש חיל האָט פון דאַבּרוּ
קען. גימוט וועגן אייני מלחתה, זונאַס צו פאן זי גי

אקריניא געגענטツ מיט רוסין אונד טאטראיא.
דאש ביכליין פון אומן אונד גאנצין אקריניא זאל
אייטליךער מענש לייאניין, אונד זאל זיך צו הערצין געהטן
די גרויז ערה זונס נאט צו גישיקט האט אויף גאנץ
אוקריינה אין יאנז'ק-פֿיל שטעטהי זיין נהרג וארדן
דורך מיתות משוגנות אונד גרויז ייסורים. נאט זאל וווײטר
אונש היטן פון צ'ל' ביון אונד זאל נקמות וווײזון אין די

1) דצ און וויטער אינטנאל אין טעקטן און א כראאנט לאגנישער
שעות: די מעשה איז געשען ומוער יאר תקכ"ה (1768) און ניט
וואל (1770).

שועהאר איך דיר קיין נוצרי ניקש צו טהון, נור פַּלְשִׁין
די יהודים". דער הייבטמאן לאזוט זיך איבר רעדן אונד
לאזוט זיך ארין. די ארמי יהודים הבן פון דען צ'לן
ニיקש גיויזט. גאנטיגי ימ"ש רופט מיט הערטשר שטימי
צו זיך חיל: שטארקט איך, מיר וואלן אויז לטען דען
קארן אויז דען וויאן.

יום ג' קאמין זיא אין די שטאט. זיא שריען
אַלְפִּי די אינזאָנִיר. יהודים אונד נוצרים, אויך די פון
פרעמדוּר לענדיר וואס לְקִיךְ אומן גילאָפִין זיין אין דאס
חוֹקָה זיך מצעֵל צו זיין. שריען אַלְפִּי אויש אַיר צְרוֹת,
דאַשׁ ווַיִּלְלָה די וועלט שטיחט איז קיין זואָ פַּילְ פְּלָה
גיהפרט וואָרדין, כמה אלפִים יהודים זיין נהרג וואָרדין
אין קִיךְ אומן. אַלְפִּי קְלִינְגְּרָדְרָבִּינְדֶּטְרָבִּינְדָּטָן עַד אַין דער
גאָסִין אונד פִּיס זיא מיט פְּפָעָרְדָּט צו טְרָעָטִין. אַין בתולָה
ווארהָר דָּאָ אַירָהָר שׂוֹוְהָיִיט וואָהָר צו זוכִין אַין דעָוָן
וועלט. זיא וואָלְטִין זיא גַּעֲרִין מאָנס זיין וואָן נָוָן נָיָט
אַיר סְדָר וועהָר אַין יהָרָא זיך מְטָמָא צו זיין.
זיא רעדן זיא אָן, דאַשׁ זַיְקָה מִימָר דָת זַיְקָה זַיְקָה
כִּיטְסְּלִיר גּוֹזָלְד. זיא זַיְקָה אַבר: מִין נְשָׁמָה האַבָּי
אַיך אַיכְר עַנְטָפָרְט צו גָּאָט, בְּרַעֲנָגָט מִיךְ נָוָר אָוָם. זיא
שָׁאָרְפִּין דָּאָס מְעָסִיר פָּר אַיר אַוְיִינְן אונד זַיְקָה: וואָן
דוֹ נִיט פְּאָלְגָשְׁט, צו שְׁנִידִין מִיר דִּין פְּלִיעָשׁ מִיט דִּיעָן
בְּגָסְרִי. זיא עַנְטָוָרְט אַבר: אַיר אָוָמָה שְׁפָלה וְטָמָא,
אַיר וּעְרָט מִיךְ דָאָצָו נִישְׁטָבָרְגָּנִין, אַלְשָׁ אויך מִימָר
דָת זַיְקָה זַיְקָה. שָׁעַטְמָט מִיךְ נָוָר, מָאָכָט מִיט מִיר
וּזְיָא אַיר וועלט. זיא בְּינְדִין זיא אונד ווערְפִין זיא אַין
אַין ברונְגָע. זיא שטארבט.

די יהודים לוֹפִין אַלְפִּי אַין שְׂוִילְ שְׁרִיעָעָן אַין טהָן
תְּפָלָה. וואָן די שׂוֹנוֹאִים אַין דער שׂוֹילְ קְוֹמִין פָּגָנִין
דיָה יהודים זיך אָן צו ווערְן קְעָנִין זיא. אַיְנָר וְאַר
הִישְׁנָן רְשִׁיבָה, דער אַרְוָעָקְט זיך אונד גַּעֲטָט דָאַשׁ
שׂוּעָרְד אַין שׂוֹאָה אַוְישׁ דער האָנד אונד הרְגִּינְט דָאַ-
מִיט צוֹוָאנְצִיגְ שׂוֹנָאִים. דער אַנְדִּיר וְאַהֲרָר רְדִישָׁה מָוקָר (מְנֻקָּר)
שְׁטָאָרְקָט זיך אָן טִיטָעָט דְּרִישִׁיגְ שׂוֹנָאִים, עַנְדְּלִיךְ
זַיְקָה אַגְּטָנִין אַין דער שׂוֹילְ נִיט צו טְרָעָטִין, זַיְקָה אַ-
בָּרְקָנְגִּין אַונְד שִׁיפָּן אַוְיפָּה דִּי שׂוֹילְ, עַש וְוִירְדִּין אַין
דער שׂוֹילְ כָּמָה אלפִים נִפְשָׁוֹת פְּרִיאָרְלָה נְהָרָן עַל קְדוּשָׁה
הַשְּׁמָה. אַין אָשָׁה וְאַהֲרָר וְשָׁמָה בְּרִינְגִּי, דִּיא פְּרִיכְטָ
(פְּרִיכְטָ) זיך וואָן זַיְקִיטִיט וְוִירְדָּט מְעַכְּטָן אַירְעָ קְינְדָּעָר
גַּשְׁמָאָד וְוִערְן, גַּעֲלָט זַיְקִינְגִּי אַיר אַיְנָגִי קְינְדָּר אונד טְרָעָנִקְט
זַיְקָה צו טְרִיט אַין וְאַשְׁרָר.

דער גָּאנְטִיגְ יְמִינְשָׁ וְזַיְקָה עַר אַין אָוָמָן קָאמָ, לִיט עַר
אוֹישׁ רְוָפָן: די גְּרוֹיְשִׁי סְחָרִים פָּוָן יהָדִים וְוואָלְטִין נָוָר
גַּעֲלָט גָּנוֹג בְּרַעֲנָגִין, עַש נִשְׁכְּטָקָה קַיְן נִכְּטָש. די סְחָרִים
גַּיְן עַש אַוְיפָּה דָאַש עַצְּה הַוִּזְוִין). זַיְקִינְגִּי יְמִינְשָׁ דָאַשׁ

ברויכָט האָט. דָאָ קְרִיגָן בְּעַרְהָה די יְוָוָנִים די גִּילְעָנְגָהִיט
אָן אַיְהָר שׂוֹאִים וְזַיְקָה נָוָם וְזַיְקָה, אַונְד פָּגָנִין בְּשַׁיְהָה אָן
אוֹגָנְטָרְ יִשְׂרָאֵל מִמְּתִת זַיְקָה.

אל אלהי הרוחות לכלبشر

אה גָּאָט עַר-שְׁעָפָר אַלְיִינְגִּיר. וְזַיְקָה עַנְשָׁטוּ צַו
וְעַהָן די מעַנְשִׁין צו טִיטִין פִּיהָרָן. אַלְוָן די שאָפִי צְוָן
שְׁכָבִּין. דער אַנְפָאָגָג וְאַהֲרָר אַין קִיךְ טּוֹיטָובָן). גִּינְגָן
צְוֹוְיָא יְוָדָן וְוִיבָר אַוְיפָּה פָּעָלָד צו פְּרִיאָה. דָאָ זַעַהָן
זַיְקָה רְוִוִּישָׁן בְּוַיְאָרָן אַין רְוִיקִין (אַנְרְוִיקִין). עַר שְׁרָעָקִין מִעְכָּ-
טִיגָּ, לְיִיפְּטָחָן גְּלִיְיךָ אַין דער קְהִילָה אונד רְוָטְפִין מִיט
פָּאָלִידִר שְׁטִימִים: אוֹיז נְאָטָט וְוַיְלִין נָוָם נְאָטָט וְוַיְלִין,
אַיר יהָדִים, די רְוַצְחָנִים קְוֹמִין יְצָעָנְטָה הָר אֲוֹשָׁן פָּוָן
אוֹגָנְטָרְ גְּלוּיְבִּין דָת יִשְׂרָאֵל צִי פָּאָרְפִּהָרָן. דָעָנְקָט אַין אַוְנוֹר
הַיְּלִינְגִּן גַּאָטָט זַיְקִינְגִּי מִיט מְקָדְשָׁה הַשְּׁמָן. אַן אַנְפָאָגָג אַיְהָר
קְוֹמִין טִיסְטָן זַיְקִינְגִּי סִיר הַוּנְדָרְט נִפְשָׁוֹת פָּוָן יִשְׂרָאֵל.
דָעָר נָאָךְ פָּאָר שְׁפָרִיְיטִין זַיְקִינְגִּי סִיר הַוּנְדָרְט נִפְשָׁוֹת פָּוָן יִשְׂרָאֵל.
הַאָבָּבִין גִּיטְוֹתִים מִעְהָר אַלְסִינְגִּי טּוֹזִוְינְטִ נִפְשָׁוֹת פָּוָן יִשְׂרָאֵל.
פִּילְ וְוואָלְטִין זַיְקִינְגִּי מִיט גַּעֲלָט אוֹיז פְּעָזָן. עַז הַעֲלָפָט אַלְוָן
נִיקָשׁ. וְעוֹר נִיט לְוִוִּיפְּטָן הָאָט קְעָנִין, דָעָן הָאָט עַז דָאָ
לְגַבְּן גִּיְקָאָט עַל קִידּוּשָׁה הַשְּׁמָן. צּוֹם שְׁוֹחָט קְוֹמִין זַיְקִינְגִּי
שְׁטִיטִים עַר אַיִלְתִּין תְּסִילְיָן אַונְד טּוֹטָט תְּפָלָה צו
גַּאָטָט; וואָן זַיְקִינְגִּי מִיט וְאַהֲרָר מִיט זַיְקִינְגִּי מִיט זַיְקִינְגִּי
חוֹלִיף אַונְד בְּעַט זַיְקִינְגִּי מִיט זַיְקִינְגִּי חַיִּת אַהֲרָר צו שְׁכָבִּין.
זַיְקִינְגִּן (טוֹעָן) עַז, שְׁכָבִּין אַהֲרָר זַיְקִינְגִּי זַיְקִינְגִּי וְוִיבָר אַונְד
קִינְדָּמִיט זַיְקִינְגִּי חַלִּיף. פָּוָן דָאָ גִּינְגָן זַיְקִינְגִּי
אוֹמָן. אוֹיפָר די שְׁטָרָאִסִּי טִיסְטָן זַיְקִינְגִּי מִעהָר אַלְוָן
הַוּנְדָרְט וְוּגְנִין מִיט נִפְשָׁוֹת פָּוָן יִשְׂרָאֵל, וּעְלִיכִי פָּוָן קִיךְ
טוֹטִיבִּגְלִיאָפִין זַיְקִינְגִּי נָאָךְ קִיךְ אַומָּן זַיְקִינְגִּי מִיט
זַיְקִינְגִּי בְּיוֹוִיל אַיְין חַזְקָה (2) וְעוֹלָט אַיְזָט.

בְּיֹום בְּ הַ תָּמוֹז קְוֹמִין זַיְקִינְגִּי פָּאָר די שְׁטָאָט אַוְנוֹן
אַונְד טִיסְטָן מִעהָר אַלְוָן פָּר הַוּנְדָרְט נִפְשָׁוֹת, וואָן נִיט
מִעהָר אַין די חַזְקָת נִילְאָגְנָט זַיְקִינְגִּן. וואָן די שְׁטָאָט לִיְּטִיְּת
וְאַלְכִּינוֹ גְּנוֹאָר וְוּרְדָן, פִּיאָרָן זַיְקִינְגִּי מִיט קָאנְגִּין. וואָן-מִיט
(וּוְאָמִיט) די שְׁטָאָט לִיְּטִיְּת זַיְקִינְגִּי פָּר טְרִיבְּטָן. יְוָרָגָל
בָּגָּאנְטִי יְמִינְשָׁ שִׁין דָי יְוָוָנִים זַיְקִינְגִּי אַיִן דָי
רְזִיסְטָרְמָאָן מִיט דִּין אַיְין-הַלְּתָס: דָעַזְזָבָה פָּוָן מִינְיָן
רוֹסִישִׁי קִיסְּרִין (3) וְיִשְׁוָשָׁטוּ וְוְהָלָל אַיִלְתָּרְקִין יִהְוָדִים אַם
צְוָעָד בְּרִינְגִּין. אַלְוָן דָעָן וואָן דָוָא שְׁוֹנִיט צְוָוָיָא אוֹדר דְּרִיאָה
וְואַקְּכִּין מִנוֹחָה האָשָׁט אַיךְ קָומִי דָאָךְ אַין די שְׁטָאָט
דוֹרְךָ מִין גָּרוֹיָן חִיל אַונְד פָּאָזִי (אַסְטָעָן, לְאָזָן) קַיְן זַעַהָן
לְעַבָּן. וואָן דָוָא מִיר אַבר די שְׁטָאָט גְּלִיְיךָ עַפְנָעָן וְוִילְשָׁט,

(1) טענישע.

(2) חזה – פְּטָטוֹגָן פָּוָן דָעָר שְׁטָאָט אַוְמָן; חַיְיטָר אַיךְ חַזְקָת.

(3) דער גְּרוֹאָסְטָר גְּעַפְּפָלְשָׁטָר מַגְּנִיטָעָט פָּוָן יְקָאָטְרִינְגִּי דָעָר

וינו וויטר ניט דער לַפְּבִין צו גיהון. דער חסיד ברא-
צקי, פולישיר אויך רוסהיר יונראָג, שיקט טטליכי הון.
רט מאן קאוזאָקִין בערמָת, זיא זעלֵין זיך איבָר געבעין
יאָא דען רשע גאנטִי ימֶחָש. זי טעטָן עש אונד גיהון
ערמה נאָך אומָן אונד שטיָהן צו דען גאנטִי ימֶחָש
הוֹן שׁוּעהָרִין אַיהֲן צו העלְפִין צו טִיטָן וּאַשְׁנָה נוֹר מִיגָּן.
אַיזָּט פָּן דַּי יְהָוִדִּים. דער רשע גאנטִי ימֶחָש מַעֲכָט
זַהֲרַד זַהֲרַת לַסְּטִיגָּמִיט דַּי קאָזאָקִין, פֿרְעָסִין אַונְד זַוִּיפָּן,
רָר ווּיְזָמָן זיא דַּי אַזְּרוֹת וּאַשְׁנָה ער פָּן יְהָוִדִּים גַּנוּמוֹן
אַיזָּט. דַּי קאָזאָקִין אַבר טַרְיְינְקָטִין פָּאַלְשָׁ, נִיט שִׁיכָּר, דעַן
זַיְנָהָרִין (אוֹן?) זַיְנָה חִיל קָאָמִין אוֹיךְ אָן צו רָוקִין. דַּי קָאָ-
צָקִין בְּגַאנְרִיכְטִין דעַן חָסִיד בְּרָאַנְצָקִין. ער אַיבָר פָּגָלָט
יְהָוִדָּא פָּלָאָצָּה (פָּלוֹאַצִּים) וּפְתָאָום אַונְד פָּאָגָנָט זיא אַלְלִי לְעַבְנָ-
כָּמָה וּכָמָה אַלְלָטִים. דָאּו עַשְׂרִירָת אָן אַזְּרוֹת נָאָם
מִיט זַיךְ אַונְד פְּיִהרָת זיא גַּבְנָדִין מִיט עַנוּוֹסִים קָשִׁים.
גַּרְגָּר מִיט זַיךְ אַונְד דעַן רשע גאנטִי ימֶחָש בִּינְדָּט ער מִיט
יוֹיְזָרְנִי קָעְטִין. גאנטִי שְׁרִיטִיס אַונְד ווּינִינְט: אָה צו קָעְרָת
זַאֲוִיר זַאֲוִישׁ גַּעֲהָנִין. אַיךְ הָאָב קִיְּין רְחַמּוֹת גַּיהֲבָט,
קָעְהָרָמָן אַיבָר מִין אוֹיךְ קִיְּין רְחַמּוֹת הַאֲגָזִין. חָסִיד
רְאַנְצָקִין לִיס צַוְּ-זָאָם קוֹמִין פּוֹצְעָהָן הַוּנְדָרָת וּוּעְגָּן אַונְד
יְהָעָרָת זַיא לְתִפְיסָה. דַּי רְשָׁעִים אַבר מַעֲכָטִין זַיךְ גַּאֲרָ-
לְבָטָשָׁ דַּרָּאָש. וּזְיָא זַיְא אַין דַּי תִּמְסָה קָאָמָן שְׁרָקְטִין
מַעֲכָטִין ימֶחָש, מַאן פָּר שִׁיקָּט זַיְא אַין אַלְלִי דַּעַר.

ויר צום חנוכהן, פונכטעהן אויף איין תלוי.
מייט דעם רשות גאנטיא אבר אונד זיין עלעטטי מאכט
יעיך דער חסיד בראניצקי איין גאנץ גיטשטיין, ער ליט
קאמן איין שארכ-רייכטער פר איהן אונד לייס יהודים צו
אאם רופין מכמה קהילות וישובים די נקמה צו זעהן.
בראשון איי מאן איהן מכבד מיט איין שטוט, אונד מיט
זוויג איזוינען קראון ריטסט מאן זיין טרפה פלייש. איין
אייזוינען קראון גולד מען איין פפער אונד זעטש זיא
אויף זיין קאָפַּט. ער זיצט דאָ אלט אײַן קיניג. לאַתְּבִּין
לאַבען, אַפְּמִינְטֶרְעָן) טוט מען איהן מיט אלטָהָן
שמעקט וואַסְעָר אלְשָׁ ער ניכט באָלְד שטארבן זאל.
מאָן שנידעת זיין טרפה פלייש זאָ לְאָגָג ביּוּ ער הײַן
פעעלד (פֿאַלְטָה) און שטערצעט. דו גַּלְיכִּין גַּשְׂכִּיט זיין מיט
כְּרִידְעָר אַלְפִּי עַלְצָטִי. מֵיר וּוּלְדִּין וּוּיְטָעֵר נִקְשׁ שְׂרִיבִּין;

שָׁפֹר חַמְתָּן עַל הַגּוֹיִם

גאנט האט פַּאֲרָגָאנְסִין זִין צָאָרֵין אוֹפֵךְ דַּי שׁוֹנָאִים,
וְאֵיא צַו שְׁטוֹרָאָפָּן מִיטַּגְּנָעִים גַּעֲגִינִין דֵּיא צְרוֹת פָּונְ אָו.
קְרַרְיָנוּ אָוֹן קְיָקָ אָוְמָן. כִּן יַאֲבָדוּ כָּל אָוִיבִיךְ הָ/.
אָוְן מִיר זָאָלִין זָוְבָּה וַיְיָן דָּעַן נָוָל צְדָקָ צַו וְעַזְקָ בְּמָהָרָה
בְּמִינְיוֹן אָמָן.

בעלת ואהאל גיהאנט האט, ליס ער זי צום פענסטער אָרְוָן-
טיר ווארטני. זי שטארבן אַלְלִי: דער דרשין פון אומן
ביגג אין איין קעלֵיר גאנץ טיף אונטער די ערדי מיט
סְפִיל יהודים, אונד זיין אין דען קעלֵיר. עש ווירד אבר גלייך
זיא מאכֵיל זאָל זיין אין דען קעלֵיר. דען דער שׂוּלֵג, אונד
סְפֶר מסרט. די שונאים געהין צריין אונד האקין
דען דרשין זיין קאָטֵף אָרְנוֹטִיר אוית דער שׂוּלֵג, אונד
די איברגויג טיטין די עד אין מסְפֶר ואַין סְפֶר. פון דאָ
גיהון זיא אַין דש בית המדרש. **וועַי** די יהודים דאָש
זעהַן, לויַּפְּינַן זיא אַלְלִי אונד נעמֵן די סְפֶרּ תּוֹרוֹת
אויש דען היכל אונד שרײַעַן אויך גריינַן (๔) צו גאָטַט.
די שונאים ימַחְשָׁנַן די סְפֶרּ תּוֹרוֹת אונד שְׂפְּרִיטִין
זיא אויף ערדי אונד טְמַנֵּן דְּרוֹף כְּמָה אלְפִּים נְפֻשֹּׁת.
דאָש בְּלוֹט אַין גְּרִינַן אַיבָּר די שׂוּלֵג.

מי ראה צאת, ווער האט הגערט אָדר געוועגן דאָש
גְּלִיכִין, יהודים זיין גִּשְׁאָכְטִין גִּיוֹאָרִין אַפְּלִישׁ דֵּיאָ שאָפִי,
כמה אלְפִּים וְרַבְּבוֹת עַל קְרוּשׁ השם. די קִינְאָדָר פּוֹן
ברוסט טְרָעַטִין די קִינְדָּר אויף דער שְׂפִיטִין לְעַבְּנִינְגָּר הַיִּת אָונְד
טְרָאָנְטִין זיא אַין דֵּיאָ נְאָפָן. די הרוגים ווֹאָרטִין זיא
אויש דער שְׂטָאָד אויך איין תְּחוֹם שְׁבָת וּוּוִיט. הַוְּנָד אָונְד
חוֹזִירִים שְׁלַעַפְּטִין זִי הַרּוֹם אַין אַלְלִי גָּסִין. אַיר לִיבְעַ
לִיטַּ, דְּעַנְקַט אַמְּאָלַי די הריגה החָטַט גִּיוֹעָהָרֶט אַכְּטַט
טָאגִי. דער רְשָׁעַגְּאָנְטִי יִמְחַשְׁ לִיס אֲוִישָׁרוֹטִן: **וּוְעַלְבָּרְ**
נוֹצָרִי זִיךְ אָונְטְּרָשִׁיחַת אַיִן יהָוִה צוּסְעָבָרְגִּין אַיִן
זִיךְ הוּיוֹן אָחָת דָּתוֹ לְהַמִּיתָ. אַלְזָא בְּרַעֲנָגְטִין די נְצָרִים
יהָוִדים צוּשְׁלַעַפְּטִין צוּ דָעַרְ הריגה בעוּתָה. עַס אַיִט גָּאָרְ
נִישְׁמָעְגִּיךְ. גְּנוּג צוּ שְׂרִיבָן פּוֹן דָעַר גּוֹרָה בְּעוּתָה.

וְיֵגֶנְטִי יָמָחַשׁ מיט די יהודים וואהן פערטן
וואחד, ניגו ער איבר דען הוייטמאן וְוַאֲשׁ דִּי שְׁפָטָאָד
אוֹפֵךְ גָּמָאָכְטַ חָאָט אָונְדַ לִיס אַיְתָן נַאֲקָנְט אָוַיְשׁ צְחִיעָן
אונְד טְרִיבַ אַלְלִי גְּשִׁפְטָמַט מיט אַיְתָן. ער מוֹ דָעַן גָּאנְצִין
מַאֲרָק הַרוּם טְעַמְּגַעַן עָרוּם וּמַעַרְיִ. דָעַר הַוִּוִּיטְמָאָן זָגָט:
דוֹ שְׁעוֹפָהָרֶשֶׁט יָא דּוֹ וּוְלָשֶׁט מִיךְ לְעַבְן לְאַזְיִן, אָונְד אַיְ-
אונְד בִּישְׁטוּ עֹבֵר שְׁבוּעָה. גָּאנְטִי יָמָחַשׁ אַנְטוֹוָאָרט: וְוַיְיַלְלָה
דוֹ דִּיאַ יהָודִים עֹבֵר שְׁבוּעָה הַאָסְטַ גְּיוּזָין, בֵּין אֵין
פְּשִׁיט דַּיר אוֹיךְ עֹבֵר שְׁבוּעָה. אָונְד לִיס אַיְתָן טִיטָן.
פָּונְ אָוְמַן גִּתְהָעַן זִיא נַאֲךְ קִיךְ בְּעַלְתִּי (בְּאַלְתִּי),
איַן דִּיאַ טָאָטְרִישִׁי גְּרֻעָנִיךְ, אָונְד חָאָבִין איַין הַרְגַּרְבָּ
גִּיטְהָוָן. זִיא חָאָבִין דִּי טָאָטְרִין מַשְׁחָד גְּיוּזָין, דָּאַשׁ זִיא
נִיקָשׁ אָן נַפְמַן פָּר דִּי יהָודִים וְאַלְלָטִין. אָן דִּי קְהָלָה
קְדוּשָׁה בְּאַלְטִי, גְּשֻׁעָהן אוֹיךְ מִיתּות חִמּוֹרוֹת וּוְאַשׁ נִיטָּה

או בשעריבין זיין, גלייך אין אומן.
בקיצ'ר די יהודים ווישטן זיך נאר קיין עצה. דיא
בראדייר יהודים אויך אנדראדי קהנות לאפין צום פולשין
יונראל בראניזקי זופר לטוב אונד שריינען פר אהן,
עד זאל דזק העטפין. ער אונטוווארט זיא פעריכט (פֿעריכט)
איד נישט. איד ווואר זיא שוינד א צץ מאכין. זיא ווע-

verb cluster
interrupted!

2. דשר אוויתען נוטח

(אויסנגןשטיין : סודילקאווער 1834 און זילענער 1845).

מעשה גדולה מן אומץ מון אוקריינה

האט גאנטצע ימַה שמו אײַן בריב גישערטען מיט צויזע
גיבעט אונ גיווינ צום רב מוחראָד יעקב אל דאש גוטץ
אויף די יהודים; נאָר ווּ דער רב החט ניטאָן דעם
פררב פֿיענען, אָזוי האָט ער גימינט פֿאָר גִּוּוֹשׁ, צוּ
מען ווועט (פֿון) די פּוחזים פְּטוּר וועערין. אָזוי האָט דער
רב אוֹרְוִישׁ באָפּוֹלֵין אַיִּין גַּרְוִישָׁן דאָזָק, אָז
אוֹרְוִישׁ האַלְטָעָן, מִיר ווועלֵין שַׁיְנַיְּקָעָן אַיטְלִיכָּן פּוֹדוֹן גִּוּוֹאנְט
אוֹרְוִישׁ אַיִּין פֿאָר קְלִידָר, מִיט ווועלֵין דִּיךְ נִיטְ נָארִין, אוֹנָר
שרדה ווועט דיר מאָכִין פֿאָר אַ גַּרְוִישָׁן שְׁרָה, (ערן) ווועט
דרידר שַׁיְנַיְּקָעָן פִּיר דערפֿר. אֶבעָר דער רְשֻׁעָה האָט אַיִּין
מחשבה רְצָה בַּי זִיךְרַיְהָאָט אַונְגַּהֲטָה אַן גִּיהְוִיבָּן אַיִּין
צָחָה צַו הַלְּטִין מִיט דַּפְּסָמְרָה לְיִוָּנָאָק¹) יְמַחְ שְׁמוֹ,
וּ צְרָר וְאֶל בָּקוּמָן דִּי שְׁטָאָט אָומָן. אָזוי האָט ער אַים
גִּיגְבָּעָן אַיִּין עַבְּהָא, אָזְ צְרָר וְאֶל שְׁוּעָרִין פְּלָאַשׁ. אָזוי ווועט
נְגַדְּרָא בָּקוּמָן דִּי שְׁטָאָט: נְוֹא אָזְ ער אַיִּין גִּיקְוָמָן דָּרְיִי טָאגּ
דרְזְרֶסְטִיר אַיִּין שְׁטָאָט אָרְיִין, אָזוי האָט ער גִּישָׁוָּרִין, אָזְ
ער זָאָל מִיט זַיְהַלְטִין, דָּרְךְ דַּעַם זַיְנָעָן דָּרְרוֹיָה.
אַום גִּיקְוָמָן כָּמָה אַלְפִּים יהָודִים.

1) ישעלעגוניאק. דער הויטט-פירצער פון די היידאמאכן, אַ זאמראָא.

ישעיהו מאזריאת

(2) בער פונטינטנברג גאנצער נאכאר פון אומאן – מאניאנו אומאן

of 1948-1972 - Julian year 1950-1972

www.brown.edu/units/cis/ii/paradigm.html

דעת ביכל פון אומן אווב אוקריינא זאל איטליג'ער מענטש ל'ינגן אווב זאל גיד'ינגן. וואש פאר אײַן גרוישע צרה גאט חאָט גישיקט אויך אומן אווב אויך אוקריינא אונ אויך באָלעַז אונ אויך גנדרי שטוטט. מען חאָט גִּי- שלאגין מיט מאָות אַפְּרִוִּית. דרום קער מען בעטינ גאנט, צוֹן ער זאל שווין מער קיין צרות ניט צד שיקין, אונ צוֹן גיך באָלד אײַן נקמה פֿאָן אַין אונזרי שונאיים, אונ צוֹן גיך אונן גיך באָלד אויש לייזן אויש דעם בייטראָן

גלויה ומירון אין ירושלים אריין במחנה בימנו אמרו אל אלהי הרוחות לך בשר, דו בישט דער גאט פון אלי לייבר, ווי האשטו גיקענטז או זעהן אז מי האט אום ניברגאנט מאונן אונ וויבר אונ קינדרער. וואש איז דאס גיעוועזין פאר אײַן צהה, אז איזוי פיל יהודים הא- בון זיך קינגר ניט גיקענטז העלטסן: דען עש איז אריין גיקען אײַן סוחו פון קיך טוטויב אונ איז אריין זי- קומן איז שטאט אריין אונ ער האט אוישיגחרות בי- פיר הונדרט נפשות, אונ דערנאך האבן זיך אלי (סוחזים) היידין גינעמען אויף די יהודים אונ האבן אוישיגחרת בעז פינק פוויזיגט גנשות. א טיל האבן זיך גווחעלט ליעזין מיט געלע, נאָר זיי זאלין לעבען בליעבן, אבער עט האט אלצ ניט גיחאָלען, נאָר ווערט עש האט גיקענט אַנטְּלִיטְּן איז אַנטְּלִיטְּן.

די ערשתי אין גיוזען אין אשה, איז גיברגעגען
גאנץ פרי די פהמות טרייבין אין פעל אריין, חאט דער
פוחז אין איר אריין גישטאכין. די אנדורי איז גיוזען
איין קראמעערן; ווי זי חאט דאס צו גיועחען צויז איז
זוי (גענטלאטסן) גילאַטסן צו די יהודים אונ חאט גישר-
בעק און לעבעדערן גאט אונ אים ניט אפ או טראטען,
און פיר זאלין אלי אום קומן אויך קדוש השם, איזו
וועלן מיר אלי האבן עולס הבא. אונ ווי דער חן
דאש זעהט איזו לוייט ער גיך אין מקוה אריין אונ החט
זיך גינעטן טלית און תפילין אונ חאט אנגהייזין מיט
גרויש נישריי אונ גינויין וידוי צו זאגין, אונ ער חאט
אליין באקעטן דעת חלך באָי דעת פוחז, איז ער זאל זיך
דער מיט קוילען און חאט זיך גיקוילט מיט מאין) וויב
או צינדר.

ב' ח' תמו איזוי זינען די פוחזים גיקומן
פָּגַר דער שטאט אומן. איזוי זינען גישטאָנִין אונטער
דער שטאט בין פיר הונדרט וועגן אנשימים וטף,
איזוי האט מען זי אלֵי אוישיגהרגת. נאר די יהודים פון
דער שטאט האבען זיך און גיחויבין צו ווערטן אקעגען
די פוחזים אונ אווועק צו יאנגן זי. נאר ווערטן די פוחזים
יעזהוּן און די יהודים הויבַּן זיך און צו ווערטן, איזוי

W. O.
(non-contrastive
pronoun follows
infinitival
verb)

סptr האט גיהיינן הקודש רבינו משה; איזוי האבן זיו
אן גיהוביין אן צו רידין, אן זי זאל זיך שמאדין, איזוי
האט זי אן גיהוביין צו רידין מיט גרויש גישריין: איר
אומה טמאה, ווי רעט (עטץ) [אייר] מיך אן צו דער דעה,
איר קפנט מיך ניט גיטין, ליבר וועל איך אום קומן.
איזוי האט מען זיא גיפורט צו (דער ברונה) [דעם ברו-
זינסן] מען האט איר גיוויזן, וויא פיל הרוגים ליגנין
דרדין, אונ גיטאן גיטאן זיער מעסרד שארפן צו קוילן.
אסטיל זאגין מען זאל זי לעבעדיגר הייט אין ברונם
אריין ווארטן. איזוי האט זי גינאנט: איך טוא פאָר דעם
טוויט ניט פֿאָרכטן, איך טוא תיכפּ מײַן האלז אוש
שטרעCKERין צום קוילן. אונ איר מוטר איזו גישטאָגנין דער
באַי נזביך, איזוי האט זי גישריען: מײַן לִיבּע טאָכטְר
פאָר געש ניט אָונָזֶר לִיבּן גאָט. איזוי האבן די פוחזים
זוי גינומן און האבן זי אָרײַן גווארטען לעבעדיגר הייט
אין (דער ברונה) [דעם ברונען] אָרײַן. אונ די איברגני
יהודים האבן אָן גיהוביין אלֵי אין שול אָרײַן צואָ לוֹ.
פֿון, אָטִיל האבן זיך אָפּ גִּיקויפּט מיט געלט, אָבר דיא
פוחזים האבן זיא מורה גיוועזין, זוי האבן גינומן דאָש
געטל אונ האבן זיא פֿאָרט אום גיבראָכט. איזוי האבּי
זוי ביטאן ווינן אונ שרייען.

בקיצור די יהודים, וזאש צוינין אלי גיועזין אין
בדער שול', האבן זי' זיך אן גיהוביין צו ווערטין אעכטן
דייא פוחזים מיט קל' זין. איזוי איז גיועזין אין יהורי
הנקרא בשמו ר' ליבוש משהרי גראד, ער האט זיך דער
וואוועקט אונ האט אן גיהוביין צו זידין בייא אים דאס
בלוט, ווי אין פיש אין דער פאן, אונ האט גיהברט גיהחפט
איין שוערד אין דער האנדט אונ האט גיהברט איבר
צוואנינג פוחזים. נאך אין יהורי איז גיועזין הנקרא
בשבמו ר' משה מנקר, ער האט זיך גיטאן שטארקן נאך
בעשר, אונ האט עטיליכע פוחזים גיטאן קוילן מיט זין
מעסער. נון זוי, דיא פוחזים האבן זי' קענן
דייא יהודים ניט באאי קומן, איזוי האבן זי' גיטמן אין
הארמאנט פון דעם שלאמ' אראפ און האבן זי' גיפרט צו
בדער שול' אונ האבן צו שלאגן אלי דיא טירין. דאס
איין גיועזין דינשטייג פאר נאקט, אונ האבן אום גי-
ברדאקס כמה אלפיטים יהודים אין שול' אונ ארום דער שול',
נוואר וויא האבן מיר יהודים ניט צו ווינינט טאג אונ בקט
אוויאט) (איין) דעם. עש איז גיועזין אין אשה (בראייה)
בראייה) האט גילאטען פון אריע קידדר אין וואשער אריין,
כדי די קינדר אלlein היליה ניט בל'יבין באאי די פוחזים.
הרשות (קער) אגיהטר מען צו ווינגען טאג אונ נאקט אויף
דעם גרוישן טאָק. אונ די רשלפיטים דיא פוחזים האבן
קינערטען אונ גויאטען אַלְתַּאֲבִין דאס געלט אונ קל'ידער.

בקיצור די פוחדים יתגנין אלי ניגאנני אויף דעם
דדאת הוינו און האבן גירטן אלי סוחרים אונ האבן זיין
ונגוניאט דאס לעבען צו שיינעקען גאר זיין זאלען גאר

לאז אונז נאך אַרײַן אִין דער שטָאָט אָזֶוי וועשְׁטוּ זַיִן
אונזעָר הָעָר אַיבָּר אָונֵן.

בקיצור דער קאָםיסר האָט זיך מײַישׁ גוּווֹן, זיך
וואָאַשׁ (וְאַל) נטוֹנוּ מיר דאַש צוֹ אַיךׁ זאָל מיר קריינֿן מיט
בְּאַנְטָע יְמֵחַ שְׁמָוֹ, טָאָמֶר וּוְצִיּוֹן זַיִעֲ אַרְיִין קומָן אַזְוִי
וועט ער מיך אַוְיךָ הַרְגִּינְן מֵיט אַלְיִי פְּרִיצִים, בעסער
לאָם אַיךׁ עַפְּנָעַן אַלְיִין אָונְ אִים אַרְיִין צַבְּ לְאַזְוִין אַין
שְׁטָאַט, אַזְוִי וּוּעַל אַיךׁ קְרִיגַּן בַּיִּי זַיִעֲ גְּרוּוֹשׁ גְּנִינָאָד. אַבעָר
דיַי יהודִים אָונְ דַיְיִ פְּרִיצִים אָונְ דַיְיִ נְלֻחָה אָונְ שְׂטוֹ
דעַנְטִיס וּזְנַעַן גִּשְׁטָאַנְיִין אָרוּם דער שְׁטָאַט אָונְ האַבְּנִין
חַזִּיק גְּיוּופֶרֶט סָפָר דִּיאַ פְּחוֹזִים אָונְ האַבְּנִין אַרְוִישׁ גִּישָׁאָסִן,
וּזְאַרְוָרִים זַיִעֲ האַבְּנִין גִּיּוֹשֶׁת אַזְוִי פְּחוֹזִים וּוּצְלִין אַרְיִין
קְוּמוֹן, אַזְוִי זְעַנְיִין זַיִעֲ אַלְיִי פְּרִוצָּק. אָונְ דַיְיִ יהודִים זְיַנְיִין
וּוּיְנִין אָונְ שְׁרִיעָן, טָאָמֶר וועט זַיִעֲ גַּטְעַנְיִין אָונְ
אַלְיִי גִּילְאָפִין אָין שְׂוֹל אַרְיִין אַין טְלִית אָונְ פְּסִילִין אָונְ
וּוּיְנִין אָונְ קְלִינְיִיּוֹן. בְּזַיִן שְׁאַל אַיְיָ קְיִינְרָבָּן
אַיְבָּר דִּיאַ קְלִינְיִיּוֹן. בְּקִיצּוֹר דער קְאָמִיסֶר האָט
חַזִּיק אַרְוֹף גִּזְעָצָט אַוְיךָ אַיְיָ פְּעַרְעָד אָונְ אַיְיָ בְּלוֹזִי שׁוּעוּרָד
אַיְיָ דער הַגָּנֶט אָונְ האָט אַלְיִי יהודִים אָונְ דַיְיִ פְּרִיצִים
אַלְיִץ סָפָר טְרִיבִּין, אָונְ הַאָשׁ גִּישְׁרִינְגָּן: נִיט שִׁיסְטָן, דָעַן אַיךָ
גִּיבְּלִיבִּין, אָונְ שְׁלֹום גִּימָאָכָט. נָוָא זַיִעֲ דַיְיִ פְּחוֹזִים האַבְּנִין
דָאַשׁ דער הַפְּרָט האַבְּנִין זַיִעֲ גִּיהְוִיָּן זַיִעֲ האַקְּנִין דַיְיִ פְּאַלְיִץ אָרוּם דער
אָונְ האַבְּנִין אָון גִּיהְוִיָּן זַיִעֲ האַקְּנִין דַיְיִ פְּאַלְיִץ אָרוּם דער
שְׁטָאַט. נָוָא זַיִעֲ דַעַר פָּאנְ מאָרְאָוּסְקִי האָט דָאַשׁ גִּזְוּ-
הַעֲנָן אַזְוִי שְׁדִיסָּט ער זַיִעֲרָ צַוְּ דַעַם קְאָמִיסָּר: נָאַךְ וּזְאַשְׁ-
עַפְּנִינְטוֹ דַעַם טְוִיעָר. וּזְאַרְוָר זַיִעֲ דַעַר פָּאנְ מאָרְאָוּסְקִי
הַהְעָט גִּיוֹאָלָט, אַזְוִי הַעַט נִיט אַיְבָּר גִּיבְּלִיבָּן אַיְיָ פָסָ פָּזָן
דַיְיִ פְּחוֹזִים, ער שְׁרִיטָ צַוְּ דַעַם קְאָמִיסָּר: וּזְאַשְׁ מִינְשָׁטוֹ
דַעַד. מִיט, דִּיאַ גַּעֲנִיכִי וּוּעַלְתָּ האַבְּנִין צַוְּ וּוּיְנִין אַיְבָּר דַיְרָ.
בְּקִיצּוֹר זַיִעֲ דַעַר מַאֲרָכָוּמָהּ גַּעֲמָהּ צַיִעֲ דַעַר חָ-

מיסטר פרעגט חזקנ', נישט, איזי פער דריינט אום זיעדר
אונן לוייט צו דפר בראָם אונַ האָט ניוואָלט אײַין האָר-
טען אוש שיטן אויף די פוחזים. איז גיקומן דער קאָ-
מיסטר צו לוייטן מיט אײַין בלוי שוווערד אונַ (חאָפֶט)
חוּחָטָן) צו גידעקט דעם האָרמָאַט מיט דער פֿאָלִי, אָן מען
אָן ניט קפּנְנִין שִׁיסֵּן, אָזַי זַיְינִין אָלִי פּוֹחוֹזִים אַיְן שְׂטָאָט
אָרְדִּין מיט גְּרוּשָׁצָרָן. נֹאָעֵש אַיְן גְּיוֹאָרְדִּין צְווִישָׁן
דיַיאָ יְהוּדִים אָוָן צְווִישָׁן דֵּיאָ (עֲרָלִים) (נִיכְתְּ בְּרוּךְ) אָוָן אוּיךְ
פְּרִיצִים אָזַי אַיְן גְּרוּשָׁ נִישְׁרָאֵי אָוָן גְּיוֹזִין, צִזְנַת דֵּיאָ
שְׁטוּמִים אָזַי נָאָךְ אָזַי אַיְן צְרָה נִיט גְּיוֹזִין אָוָן
זְוּלָּן. זְוּלָּה פַּילְ יְהוּדִים (אוֹן אוּיךְ פְּאָלָאָקָעַס וּוְאָשָׁן) מען

קדום האבן זי אן גיהובין דיא יהודים צו שפכ-
טין אויף די גאנס אונ האבן אויך קיינט ניט גיהאט
קיעין רהמנות. איזוי האבן דיא קלַינִי קינדר אן גיהובין
נו בעטינ פאטר אונ מוטר, איזוי האט מען זי אל-
יביגנדין אויף דר גאנס אונ מיט פערד צווערטטען. דר
אאך האבן זי גיחאפט אין בתולח אין שייניג, איר

גבורן גיועזון דעם טויט אונ האבן פאר זיין ליב נאמן אלען פאר ליב גינומן. די קינדר שון דער בריסט האבן זי צו טראטען מיט די פיס. אויך האט איין פוחז גי- קווילט אויך איין יאטקע קלען כמה מאות יהודים, די קליגני קינדר האבן נבעיך גינאסין זיער פאטר אונ מומרטש וינד, זי האבן אום גיטראגן לעבעדיגר הייט די קליגינע קינדרליך אויך דער שפין. אויך אונ זיין זופר דאש האט גיעעהן אדר גיהערט, אויב עט האט זיך איזוי איין דאץ גיטראפין דאש עט זאל אום קומן צוויי פיל יהודים אונ ערלים אונ פריצים אונ גלאות. אונ האט אן גיוואר- ספרן הרוגים אויך אתחום שבת וויט. ניט גינוג עט איי קינדר ניט איבר גיבליך האבן זי זיך נאך גיוואלגערט און צלי גאסין. זיערע בינר זיין גישען אויך דער גרוישע צרה, אז זי האבן ניט זוכה גיועזין צו ליגין אויף דעם בית הקברות מען האט זי גיטאן פערטן אונ קעפין, אונ די הינט אונ די חזירין האבן זיין גיטאן אונ אָרֶם שְׁלַעֲפִין אֵין דַי גָּסָן, וְיֵין אֵין דָאַשׂ גַּיּוּצָן אֵין פְּלָאָג פָּוּן נָאָט, אֵין פְּלָאָג וּוְעָן דַי הַרְיָה האט גי- ווּעָרט אַכְּתָּאָג.

ואחר זה אונ דער נאך האט דער רשות גאנטצע. יייח שמו גיהיזין אויש רופין אונ אויש טרומיטון, און מאמען זאל זיך איבר קיין יהודי ניט דער באריםן, אונ וועלכער בעש וועט איין אין האט שפהאלטען, דער נאך האבן זיך באהאטלטען, דעם וועט מען דעם קאפ שפהאלטען. דער נאך האבן זיך באהאטלטען, אונ האבן איבר אאכציג נפשות און איין קעלער שטילר הייט, אונ האבן זיך כלי זין מיט גינומן און קעלער אריאן. וועלכער פוחז אונז צו זיך אידין גיקומן אוזו האבן זיך גיהרגת. בגין זו זויא דרי פוחזים האבן גיעעהן און זיך קענין נישט צו טראטטען, אוזו האבן זיך גינומן שטרוי אונ האבן און זיך צונדרן אונ גיווארפין און קעלער אריאן, אוזו זייןין זיך דערשרטיקט גיווארן. אוזו האבן דיא פוחזים גיאקט אונ גינטראקט אונ האבן זיך לא תחת הרוב (ג'יבראקט) ניגמאכטן.

אונז אט טיל פון זיך זייןין אין דיא פעלדר אריאן גילאפען אונ האבן זיך באהאטלטען צווישן שטיינר איזו (פֿאַרט) פונ זיך ניט גיבלייבין איינר. אונז קליעני קינדר נגאנר אונ האט נבעיך צו טאטיכין זייןין זיך גינאנגן בעטלאען צווישין (ערלים) וסוחזין נאך ברויט אונ און ער האט שווין ואויל ניגעבן דאס ברויט אוזו האט ער אים תיפך גיהרגת. דיא גורה האט שווין גימוט פער חתמתה ווערטן לאנג. דיא בײַנער זייןין אויף עטלייכי מייל ארום דער שטאָט גילעיגין, אונ דיא הינט האבן דאס פֿלייש אויף ניגעסן. באקייזר, וואש זאל איך פֿיל שרייבין, עש האט אוזו פֿיל בליט גילאפען דורך דיא טויערן. נוא זויא דער גאנטצע (ימה שמו) איז און דער שטאָט אריאן גי- קומן, אוזו האט ער אלֵי פריצים און אלֵי הערין אונ דעם קאָמיסד און קלוסטער עריאן גילאָט, אונ גישטעט איין גרוישן וואך אנידער, און מען זאל קינעם נישט טאן. אוזו האבן זיך גיבעטען אנדורי פריצים דעם קאָ.

ז' עייר פון זיך אונזעך געבען: באיזור דיא סוחרים
חאָבָין אָן גִּיהוֹבֵין או טְרָגַגִּין קְלִיְידֶר אָנוּ גַּעֲלָת אָנוּ
זְוִילְבָּר אָנוּ צִירְוָנָג, זַיִ האָבָין גַּעֲמִינִינַט זַיִ וּוּפְלַין בְּלִיבָּבַין
לְעַבְּן, אָבָר וּוְיָא מַצְןַהְטָם אַלְץ צָום הַוּקִינְטָרָגָן אָזְוִי
חַאָבָין זַיִ זְיעַר בְּלוֹט גִּטְאָן פְּסָר גִּישָׁן. מַעַן הַאָט אָן
גִּינְעָמָן באַיִ פָּאוֹת אָנוּ באַיִ דִּיאָ בעַרְד, אָנוּ מַעַן
הַאָט זַיִ גִּיוֹאָרְפִּין 8 רָאָפֶן דָּעַם רָאָט הַוִּין אָפֶן דָּעַר
פָּרֶד, אָזְוִי זִינְעָן צִי שִׂיט גִּוָּאָרִין אִירִי גְּלִיְידֶר.

אונ האבן גינומן די צויאא ברידר באאי די הענט אונ האבן זיי גיפרט צו זיי אהיימ. נו די צויאא ברידר האבן גימינט, צו זיי וועלין קענין אַריבֶּר שיטן זיין זיין ביזין טוף. נוא וויא דער גאנטע (ימה שמ) איז גי. קומן אין קלוייסטר אַרְיִין, אָזְוִי האט פֿרְיכִים אונ האט אים אין מיסר גינומן פון צווישן צלי פריצים אונ האט אים אין שטריך איבר דעם האלן גיטאן אונ אַרְבֶּר שיטן. האבן דיא (ערלים) ניכט יודין זאלין זיא אַרְבֶּר שיטן. האבן נפכיגט דא איבר נאקט אונ אין דער פֿרְיִ וועלין מיר איך אַרְבֶּר שיטן. נו וויא עש איז גיקומן זינגר צויאא בא נאקט רופט זיך אן איזין ברודר צו דעם אנדון: עש איז מיר דאש הארץ זיער שווער, לאַמֵּר זעטן אנט. לוייסין ווארום גאט וויסט אַיְבָּ מיר וועלין זיך שון קענין זעהן מיט אונזר וויב אונ קינדר. אונ די (ערלים) ניכט יודין האבן אַגְּנִידֶר גִּשְׁתְּעָלֶט שומרים צו זיין זא. לין ניט קענין אַנְטְּלוֹיסְטִין. נו וויא עש איז גיקומן איז ניט דער נאקט אַזְוִי האבן גינומן דיא צויאא (ערלים) קאמיסר גימאקט צלי גישפט, אָזְוִי זאנט דער קאמיסר: וויא טושטו דיין שבואה ברעכין, דוא האטט דאך גישוואן. רײַנְגְּלָעָן שטאכין, אונ דער אַנדְרָה האט זיך אַן גיהיבין. רײַנְגְּלָעָן מיט זיין, נוא האבן זיי אַים אַרְיִין גִּשְׁתְּאָכִין דיא שפין אין הארבין אַזְוִי אַיז די אַרְיִין צוא בראכין גיא. וואָרְן. האבן דיא (ערלים) ניכט יודין גיקומן איז קויל אונ האבן אים גִּשְׁלָגָן אַין קאָפֶ אַרְיִין. נוא האט ער געבעך גישרגען מיט איזן ביטר קול אונ זיין קויל האט זיך גיהפרט פֿאָר אַמְּיל, אונ ער האט גישרגען: רבונו של פֿולְם, בייז זוי פֿאנְגָּן נאָקָן ווועשטו דיין נקמה ניט טאן אַין דיא פֿוחְזִים וואָש זיי הרגןין דיין לויב פֿאָלָג יִשְׂרָאֵל (אונ דיא ערלים האבן אים דראונגט).

טען באלהה.
האבן זיא הובין צו שריבין די גזרה

והיהודים, אונ דיא יהודים וואָש זייןין אַנְטְּלָאָטִין גיווארין קין באלהה, אָזְוִי האבן דיא פֿוחְזִים זיין גאָז נאָז שראקין. זיי האבן ניט גווטט וויא זאלין זיך אַהֲן טאן צלי, זייןין זיך אַין וואָש גישרונג אונ הא. בין זיך דער (טרעננטק) וטרונקן. נוא וויא די פֿוחְזִים הא. בין גיעעהן דאָש זיי זייןין וויניג אונ די יהודים זייןין פֿיל, אָזְוִי האבן זיי זומ ההוף גיטריבין צלי דיא (ערלים) פֿוחְזִים) אַז מען זאל אויש הרגןן צלי דיא יהודים. באומו מקום איז דעם אַרט זייןין גיעופזין צוּוִי ברידר פון דער שטאט טַרְנוֹאָפֶל, אַיִינְר האט גיהיטין ר' שמואל אונ דר אַנדְרָה ר' שאָא. זיי זייןין זיער פֿרְומְקִיט פֿרְום גִּיּוֹעָן (מען האט) ומחמת זיער גרויש פֿרְומְקִיט האט מען ניט גיהערט זיער קויל, האבן מענטשין גיא. וואָלָט זיי אַזְוּק נעמין פון דאָרטן צדי זיי זאלין ניט ניזוק וווערטן. נאָר זיי האבן ניט גִּוּאָלָט אַט טַרְעָטִין דעם כל' ישראל. זיי האבן גימינט אַז זיי וועלין ניזוק וווערטן פון דעם טויט. לְסֻפֶּר זייןין גיקומן צוּוִי ערלים

מיסר: זאג אונז דאָש דו פֿישט אונז אַגוטער פרינען, זוי מינשטו, קענין מיר אויך ניזול וווערטן פון די פֿינְטִן. אַבר דער קאמיסר האט גישוגין, ער האט שוין גיוסט זיין ביזין טוף. נוא וויא דער גאנטע (ימה שמ) איז גי. קומן אין קלוייסטר אַרְיִין, אָזְוִי האט פֿרְיכִים אונ האט אים אין מיסר גינומן פון צווישן צלי פריצים אונ האט אים אין שטריך איבר דעם האלן גיטאן אונ האט אים אַרְוִיש גי. (ימה שמ) גיבראכין, אונ האט אַלְיִוְרְסִטְרִין, גיבראכין, אונ האט אַלְיִוְרְסִטְרִין גִּשְׁוָוִינְגִין, ער האט שוין גי. שטאכין. דעם קאמיסר האט גאנטע (ימה שמ) גִּיְאָזֶט שטיפין זוּוִין גִּיְוָאָזֶט שווין איבר דער גאָס ווּרְיִין גָּאָר נאָקָעַט נאָר אַין העמדל אונ אַין שטריך אויף דעם האלן. אונ דער נאָר האט ער אים גיפרט אַין אַרְיִין אַרְיִין גִּיְאָזֶט גִּיְוָאָזֶט זוּוִין טַרְינְקָן מעָד אַין (קרָאָז) גִּלְאָז אַין גִּיגְעָבָן צוּוּ טַרְינְקָן גִּשְׁוָוִינְגִין, אַרְיִין בְּין דאָך באַיִי דער גִּיְוָעָזֶט: טַרְינְקָן גִּשְׁוָוִינְגִין, אַרְיִין בְּין דאָך גאנטע (ימה שמ) גִּזְעָצָט אויף דער שטול אַונ האט אויש דעם קאמיסר גִּמְאָכֶט צלי גישפט, אָזְוִי זאנט דער קאמיסר: וויא טושטו דיין שבואה ברעכין, דוא האטט דאָך גישוואן. רײַן דאָש דוא זאלשט מינְך מְצִיל זיין פון דעם טויט אונ הײַנט האַלְטְּשָׁטוּ דיין שבואה ניט. אָזְוִי גָּאָנְטָע (ימה שמ) צו אַים גִּזְעָבָן: פֿאָר דעם וויל דו האטט די שבואה גיבראכין מיט די יהודים, אָזְוִי ברענְך אַיך מִין גִּיְאָזֶט שבואה אויך אונ מוזט וווערטן גִּשְׁתְּאָכִין, זייןין גִּיְאָזֶט גִּיְאָזֶט בְּין גִּיְאָזֶט ווּרְיִין גִּיְאָזֶט. טויט ניט שַׁאֲפִין, ער שַׁטְּרָאָפֶט אַלְץ מְדָה בְּגָדְמָה. אַונ זיי האבן זיך אַין שַׁאֲפִין אָזְוִי לְאָגָן גַּעֲוִיכֶם, בְּינוּ זיי האבן אלְץ אויש גירומיט.

אחר זה דר נאָר האבן זיין זיך צו שפֿרִיט אַוְ צלי דערסְפֿרִיט אַרְוּם אַין דער גִּינְך, צדי אַז קִין יהודים זאלָן גָּאָר ניט אַיבְּרָה בְּלִיבִין. ער זייןין אַין וועג גִּיְוָעָזֶט אַיבְּרָה הַגְּדָרָת ווועגן מיט יהודים, אָזְוִי זייןין גִּיְאָזֶט גִּיְוָעָזֶט פֿוּחוּם אָזְוִי האבן זיך אַין דִּי יהודים נְפָרְיך זיער דער שראקין. זיי האבן ניט גווטט וויא זאלָן זיך אַהֲן טַאָן צלי, זייןין זיך אַין וואָש גִּשְׁרָוּנְגָּן אַונ הא. בין זיך דער (טרעננטק) וטרונקן. נוא וויא די פֿוחְזִים הא. בין גיעעהן דאָש זיי זייןין וויניג אַונ די יהודים זייןין פֿיל, אָזְוִי האבן זיי זומ ההוף גיטריבין צלי דיא (ערלים) פֿוחְזִים) אַז מען זאל אויש הרגןן צלי דיא יהודים. באומו מקום אַין דעם אַרט זייןין גִּיְאָזֶט זוּוִי ברידר פון דער שטאט טַרְנוֹאָפֶל, אַיִינְר האט גיהיטין ר' שמואל אַונ דר אַנדְרָה ר' שאָא. זיי זייןין זיער גִּיּוֹעָן (מען האט) ומחמת זיער גרויש פֿרְומְקִיט האט מען ניט גיהערט זיער קויל, האבן מענטשין גיא. וואָלָט זיי אַזְוּק נעמין פון דאָרטן צדי זיי זאלין ניט ניזוק וווערטן. נאָר זיי האבן ניט גִּוּאָלָט אַט טַרְעָטִין דעם כל' ישראל. זיי האבן גימינט אַז זיין זאלָט וווערטן ניזוק וווערטן פון דעם טויט. לְסֻפֶּר זייןין גיקומן צוּוִי ערלים

1) רק פֿינְטִין רק – דאָש ווּלְגָעָחָס, פֿאָהָוּ (אין העדראיאש

(הויפט מגן) וצארצ'ונגען, ווי קענט איר קומן אין אוינער גראונציג. דען עש שטייט אין אונזער פרצ'ווע פאר שרביבין, אז איר טארט ניט קומן אין אונזער גראונציג זעקס מייל איזוי האבן די פוחזים גישוויגן, זוי האבן נאר אלץ גיטראכט, די יהודים אָרוּיש׷ צו בזקומן אויף יענער זויט. נוא זייןין דייא פוחזים גיעזען אין שטאט דריי פאג אונז האבן גימברען אונז גיאזפין אונז האבן די יהודים אָרְזֶן ניט גיטאן. נוא דער הויפט מאן פון דער שטאט זאנט אלץ צו די יהודים; פֿאָרכֵט אִיךְ ניט, דען דער טאטר קומט אָן אִיךְ העלפּן. אונז דער הויפט מאן האט גינו. מען באַי די יהודים גרויסי מתנות, אונז בי די פוחזים האט ער אויך גינומען גרויסי מתנות. נוא זייןין די יהודים נעביך מבלבל גיווארן. זוי האבן גיעזען באָן, שיינעעלד, ווי השם יתברך האט גיטאן זוי שטרא芬, וווען זוי זייןין נישטאגנן דריי טאג מיט די שונאים אונז זוי. וווש זי האט נאר גלייבט אונז זי אויך גיוען או שטאכין. האט די אשה זוי דר אַיִלֶּט די גאנאי בוי ניין טאג אין חדש. עש זייןין גילעגין הרגיגים וויא האלץ. בקייזר אוינער גיקומן אין טערק או רײַיטן אין שטאט אָרְזֶן אונז דר אַיִלֶּט דייא יהודיס וווש אין שטאט זייןין, אז אונטדר דער שטאט לִיְגִין הרגיגים וויא האלץ. צויזוי האבן דייא יהודיס אַיִן עזה גיהאטלין וויא מען זאָל די הרגיגים האטשי צו קבורה ברײַנגן. בקייזר דיא יהודיס זייןין גינאנן צו דעם עלאַצְטִין אונז האבן אַיִם גיבעבן פֿינַף הונגראט טאָלֵר, אז זוי זאָלֵין לאָזִין באָן האטלאַטן דייא יהודיס. האט דר עלאַצְטִר מיט זוי נישיקט זוונאָנגן ישמעאלים, אונז אוויאָ יהודיס האבן זיך פֿאָר. שטאַגְלַט פֿאָר ישמעאלים אונז זייןין אויך גינאנן מיט די ישמעאלים, בכדי זוי זאָלֵין די הרגיגים זיעער רעכט טאָן. נוא אָז גיוען צוישן דייא יהודיס הרגיגס אַיִן אָשה, זוי זייןין נישטאגנן דריי טאג מיט די שונאים אונז זוי.

ב' יומם ה' איי אן ניקומן דער טאטר אין שטאט
מייט אכצגין מאן צו רײַיטן. נוא וויאָ דיאָ פּוֹחוֹזִים האַבְּנִין
דעַרְזֻעַהָעָן אוֹ דער טאָטֵר קומט אָן. אַזְוִי האַבְּנִין דיאָ
פּוֹחוֹזִים אַיְינֶר צוֹ דעם אַנדְרָן צוֹ רַיְדִּין: נִיט אַנְדְּרָשׁ
אוֹ דָּרְטָאָט ווֹילְ מִיט אָונְגָּו שְׁטוּרִיטִין. אַזְוִי זַיְנִין דיאָ
לְאַמְּרִי אַוּוּקְ רַיְיטִין פּוֹן דער שְׁטָאָט. נֹא אַזְוִי וּוְיאָ דיאָ
פּוֹחוֹזִים זַיְנִין אַרוּישְׁ גִּסְּאָרִין פּוֹן דער שְׁטָאָט. אַזְוִי זַיְיָ
צִין זַיְיִ גִּילְאָסִין. מעַן האָט זַיְיָ נִיט גִּקְעָנְטָ מִיט דעם
אוֹיגְ דַּעֲרַעַהָן. אַזְוִי האַבְּנִין דיאָ יְשֻׁמְעָלִים אוֹ גִּיהְיוֹבִין
איַן דָּרְטָרְ פּוֹילְיְשָׂעָרְ שְׁטָאָט אָרִין גִּיְיָן. נֹא זַיְנִין דִּי
יְשֻׁמְעָלִים פּוֹלוֹגְלִידִיגְ אָוּףְ דִּיאָ (עֲרָלִים) (נִיט יְוִידִין) נִיקְוָמָן
אוֹן האַבְּנִין מִיט זַיְעָרִי מַפְּסָעָרְ פּוֹלְבִּיכִי (עֲרָלִים) נִיט
קִוְּמָן אַין שְׁטָאָט אָזִיִּין. אַזְוִי האָט עַר אַין שְׁטָאָט גִּיסְּרָעָ-
מְעָשָׂה. נֹא זַעַהַעַן מִיר וּוְיאָ השִׁיחָת אַיְיָ נָוָת לִיעְפָּרְ כָּת.
דִּיאָ אַשָּׁה אַיְיָ שְׂוִין גִּילְעָגָן צְוּוֹשִׁין דְּרִיְיָ
סְּגָג אָונְגָּז זַיְהָט נָאָךְ גִּילְעָבָט. נֹא האַבְּנִין דִּיאָ יְהָוִדִּים
גְּבָגְנוֹמָן דִּיאָ אַשָּׁה אַונְגָּה האַבְּנִין קִיְּן בְּלָתָה,
אַזְיָן זַיְהָטְרִין אוֹיךְ גִּישְׁטָאָרִין, אָונְגָּה יְהָוִדִּים האַבְּנִין
זַיְיָ מַקְבָּרְ גִּיוֹעָן. בְּקִיאָזְרָ דִּיאָ יְהָוִדִּים וּוְאָשָׁז זַיְנִין אַנְטָ-
לְאַפְּנִין גִּיוֹאָרִין קִיְּן בְּאַלְתָה האַבְּנִין זַיְיָ גִּימְינִינָט. נֹא אוֹ זַיְיָ
וּוְסְּפָלִין נִיצְׁוָל וּוּפְרִין, זַיְיָ וּוּפְלִין קָעָנִין אַנְטָלִוִּיםִין. נֹא וְוִי
דר גַּאנְטָעָ (ימָחָ שָׁמָן) חָאָט גִּישְׁקָט אַיְן בְּאַלְתָה סְּפִינָה
הַוְּנוֹדָרָת מִאָן מִיט הַגְּרָמָטִין אָונְגָּה האָט גִּישְׁקָט מִיט זַיְיָ
איַן צְלָצְלִין, אָונְגָּה עַר האָט גִּיהְיָסִין סִילָה (ימָחָ שָׁמָן),
צָרָ אַיְזָ גִּיוֹעָן אַיְינָ גַּרְוִישָׂר רְשָׁעָ; נֹא וּוְיאָ עַר אַיְזָ נִיְּ-
קִוְּמָן אַין שְׁטָאָט אָזִיִּין, אַזְוִי האָט עַר אַין שְׁטָאָט גִּיסְּרָעָ-

סיכון אונטג'יטן מיט פיר מאן זיין זעלן זעהן, וועאש פאר ליגיט דאס און שטאט אונט דאש איז גיועען ביומן זיין זעלן נאכט. באוטו פעם האבן די פוחזים ניחאפט צויאו בחוריות אונט האבן זיין גיואלאט אום ברינגן; איזוי חאט דר על-צטער פון דער שטאט זיין גינגען געלט איז זיין זעלן גיעט אום ברינגן די איא צויאו באבחוריות אונט זיין זעלן זיין גינגען האבן נירענץ. דר נאך החאט דער עצטר פון דער שטאט גינערענט דיא פוחזים: ווער באבחור זיין גישיקט אטהער. איזוי האבן נימנטערט דיא פוחזים, איזו מען זאל ניט לאזין קיין יהוד אונט קיין שומ פאלקט און פידינת פולין האבן זיין אונדו גישיקט אטהער, איז איר זאלט ארויש גבען די יהודים אונט דיא (ערליך) גויסט יהודין, איז מיר זאלין אלי אונט ברינגען. איזוי החאט דער עצטר גיניגט: איך וועל איך ניט ארויש גבען, איזן קפן דאס ניט טאן און דעם תוגר זיין ידיעה, מיר וואש זיין אונטלאפֿן גיווארין זיין גיטאלין צו דעם פאסטער און די הענט אריין, אונט דער פאסטער האט זיין גבען גיהוגת ווי די שטף. עש זיין פיל פאלראָרין גוי וואליגום איז איר זאלט אנדערש ואיר זיין פון דאס חיל פון

האַזְבִּין אונט מיטען גיהיסין ווֹזֶרטָן דיא פּוֹחוֹסִים, בְּכִדֵּי **חַיִּילָות זָלִילָן דָּעַר ווֹיִילָן** אָן קְוֹמָן אונט מעַן זָלְ דִיא
וּפּוֹחוֹסִים אָונט גְּרִינְגִּין.

אונן דער יוניראָל האָט גימאָכט שטריך, אָז מְפַנֵּן
זֶאָל זַיִ בִּינְדִּין, אָנוֹ קְלַעֲצָר האָט ער אוּין גִּימָאָכְט.
בְּנוֹ וְוַיָּאָה דַּעַר יְעַנְּרָאָל אַיִּזְנָן גִּימָאָקְמָן מִישׁ דִּיאָ חִילְוָות
אָנוֹב אַיִּזְנָן פָּאַלְקָאָוּנוֹגִיךְ מִיטְ פָּעַלְכִּי הַוְּגָדָרָתְ מְפַנֵּן זַיִנְיָן
פְּרַעַר אַרְתִּין גִּילְאָפִין נְוָא וְוַיָּאָה דַּעַר פָּאַלְקָאָוּנוֹגִיךְ האָט
דַּעַר זְהָהִין וְזְהָהִין וְוַיָּאָה דִּיאָ פּוֹחוֹזִים פְּרַעַשִּׁין אָנוֹב זַיִנְיָן אָנוֹ
זְוּוּלִין וְוַיָּאָה דַּעַר דְּרָאָסִין. נְוָא רְוֻפָּס וְזַיְקָן דַּעַר פָּאַלְקָאָוּנוֹגִיךְ: וְוַעַר
הָאָט אַיִּיךְ גִּינְגָּבָּעִין רְשּׁוֹת, אָז אַיר זַלְאַס אָוּישׁ הַרְגָּנָן דִּי
מְדִינָה פּוֹלִין. נְוָא וְוַיָּאָה דִּיאָ פּוֹחוֹזִים הַקְּבִּינָן דַּעַר זְהָהִין
אָז דַּעַר פָּאַלְקָאָוּנוֹגִיךְ אַיִּזְנָן זַיִעַר בְּרוֹגוֹ אַוְיףְּ דַּעַם, הַאֲבִינָן
זַיִי גִּיוֹאָלֶט אַנְטְּלוֹיסִין. אַבְּדָר דַּעַר פָּאַלְקָאָוּנוֹגִיךְ האָט תִּכְפַּח
נִיהִיָּסִין בְּרִינְגָּן דִּיאָ שְׁטָרִיךְ, אָנוֹ מְעַן האָט זַיִי גִּיבְּנוֹדִין, אָנוֹ
עַד האָט זַיִי גִּשְׁלָאָגִין מִיטְ מְכוֹת אַכְוּרִוּת, אָנוֹ פָּרָה האָט צַו זַיִי צַיִ-
זַיִי גִּיטָּאָן וּנוֹדָדִין (אוֹ) בִּילְיָין אָנוֹ עַד האָט צַו זַיִי צַי-
גִּיזְאָגָט: האָט אַיר דָּעַן נִיטְ גִּינְוּמָן גָּלָד אָת זַיְלָבָר בְּגִיגָּוֹ
פְּאָרָוָשׁ וּוֹשָׁאָ וְוַיָּלֵט אַיר נָאָךְ דִּי מְדִינָה חַרְבוֹ מַאֲכִין, אָנוֹ
דַּעַר צְעָרוֹנוֹנָעָה האָט אַיִּיךְ גָּאָרָר נִישְׁטָב בְּאַפְּטוֹלִין. נְוָא זַלְאַט
אַיר וּוֹסִין, אָז אָומְשָׁוְלְדִיקָּעָ בְּלוֹט האָט אַיר פָּאָר גָּאָסִין.
עַדְרָנָאָךְ האָט דַּעַר יְעַנְּרָאָל גַּאֲרִיצָקִי בְּאַפְּטוֹלִין צַו דִּיאָ
דוֹרְנָאָסִים) אָז זַיִי זַאֲלִין (אַרְוִישׁ) וְאַרְוּסִים לְוִיפְּטִין צַו דִּי
פּוֹחוֹזִים אָז זַיִי זַאֲלִין נִיטְ אַגְּנָטוֹוּפִין. נְוָא זַיִנְיָן דִּיאָ
רוֹנְגָּאָסִט גִּינְגָּבָּעִין אָנוֹב הַאֲבִינָן אַרְוּסִים גִּינְגָּנִילָט דִּיאָ פּוֹחוֹזִים
אַמְּטִים דִּיאָ בְּלוֹוִי שְׁוּעָרְדִּין, דַּעַר נָאָךְ האָט מְעַן זַיִקְ אָז
גִּיהְוִיְבִּין צַו נִפְמָעָן צַו דְּפָס גָּאנְטָעָ וַיְמָחָ שְׁמוֹ אָנוֹ מְעַן
הָאָט אַים פָּאָר קְאָוּעָט בְּכָבְלִי בְּרוֹלְ דִּיאָ הַעֲנָט
אָנוֹב מְעַן האָט אַים פָּאָר קְאָוּעָט בְּכָבְלִי בְּרוֹלְ דִּיאָ הַעֲנָט
אָנוֹב דִּיאָ פִּיס. אַזְוִי האָט גָּאנְטָעָ וַיְמָחָ שְׁמוֹ אָז גִּיהְוִיְבִּין
זַו שְׁרִיעָן אָנוֹ צַו וּוֹיְנִין אָנוֹב האָט גִּיזָּגָט: אַיבְּרָ דָעַם
הָאָט אַיר אוּיףְ מִיר קִין רְחַמְנָות נִיטְ, דָעַן אַיר חָאָבְגִּי-
שְׁטָאָכִין אַלְמָנוֹת אָנוֹ בְּתוּלוֹת, וּוֹאָרוּסִים עַש אַיִּזְנָן צַו מִיר
גִּיהְוִיְבִּין אַיִּין אַלְמָנה אָנוֹב האָט מִינְקָ אַנְגִּיהְוִיְבִּין צַו בְּעַטְיָן אָנוֹ
זַו וּוֹיְנִין אָז אַיר זֶאָל זַיִי נִיטְ הַרְגָּנָן, האָט אַיר אוּישׁ גִּשְׁלָאָגִין דִּי
ישְׁטָרָעָט מִינְ פּוֹס אָנוֹב האָט אַיר אוּישׁ גִּשְׁלָאָגִין דִּי
יְיִינְ מִיטְ דַּעַר פּוֹס, דָרָום האָט אַיר אוּיףְ מִיר קִין
חִמְנוֹת נִיטְ.

אחר זה, דער נאך האט דער יונדראל באנציגקי גזעפויילן, אוֹ מען זאל אַרום גײַן אוּיף די דערפר אוֹן מען זאל חאָפֶן פֿוֹרִין. נאָן זיינַן גִּיגָּאנְגִּין די מאָסְקָוִיטָר אוֹן האָבעִין גִּיבְּרָאֵכְטָן פֿוֹרִין, אוֹן מען האָט אַרוּףָן גִּיזָּאָרָה. פֿעַן אוּיךְ אַיטְלִיכְרָפֶר זַעַם פּוֹחוֹזִים אוֹן מען האָט זַיִן-פֿיסְטָר, אַין וועָג האָבעִין זַיִן גִּישְׁטִיטָט אַון גִּילְאָכָט. בְּקִיזְוָר האָקט אַריַין גִּיפְּרָאֵט די פּוֹחוֹזִים אַין שְׂטָאָט, האָבעִין

ווארין מיט וויב אונ קינדר; ער טיל זיגען אנטורונין גי-
וחדרין מיט זיא נפשות אונ זיער האב אונ גוטש איו-
אויש ניבראקט גיווארין. גוא ווי זאל מען אויך דער זאל
גיט ווינין אונ שרײַען, ווי דיא יהודים זיגען ווארטן פָּר
טרביבון איין איין פרעומדי מדינה אונ קינגר חאט איבר
זוי ניט קיין רחמנות גיהטאָט. אבר דאש איין גלאָז גיעוֹן
וועילְל מיר האבען אונ גאט ברוך הוא פָּאָרגעסען.

דרום זיינין צווי פיל יהודים אוט ניקומן. איד קען
אייך צווי פיל ניט שריביבן, וויא דיא האבן נשביך אויף
זיך גיחאט גרויש צורות, וואש מען האט זוי גיטאן של-
גין. אונ דיא יהודים וואש זיינין אנטלאפין גיווארין לארץ
ישמעאלים זיינין זוי גיקומן קיין בענדער, אבר מען האט
פיל גינומן אין דער שביה אריין צו דיא טاطירן, אונ
האבן ניט גיעקנט דער גיינין בין ארץ ישמעאלים, זיינין
זוי גיטשארבין אויף איין וועג, אונ א טיליז זיינין גיטשארבין
טאָר הונגר אונ פֿאָר דְּאָרְשַׁט, אונ פֿיל יהודים זיינין דער
טְּרוֹנְדִּקְן גְּיוֹאָרְן אֵין גַּעֲסֶטֶר, אֵן דְּאָשׁ אַיְבָּרְגִּי בִּיסֶּל
יהודים האט דער טاطיר גינומן [זויין] אֵין שביה אריין,
אונ דער טאטיר האט זוי גיטריבין צְלִי טאג אויף פֿאנְ-
טשינען (פאָנְשְׁצִוּנָע). אבר דיא יהודים פֿון דיא אַיְבָּרְגִּי
שטעט האבן גיטאן האפֿן אָן גָּאַט. ברוך הוא אונ ער
האט גיטאן אָן דיא פּוֹחוֹזִים תְּכִיפָּן נְקֻמּוֹת.

די מעשה האט גינויוּרט דריי וואכין, וויא זיין הא-
בן גאנץ אוקריינא אונ פאברעען צלי יהודים אונ פריצים
ווערלדים) ואונ דיט יודין) אויש גיהרגת, אונ דער נאך
האָבָּן די פוחזים זיך (גנומן) גויגעבן אײַן עצה, אָו
זײַן זאלְין מעירין נאָך חיל אונ גוטץ אונ האָרְמָאָטִין אונ
צַוְּנֵי אַיִּין אַיִּין פָּלוֹן אַוְ אַוְישׁ צַוְּרָנִין אַיִּין גָּאנֶץ
פָּלוֹן דֵּיאַ יהודים אַוְ פריצים. בְּקִיאָר דֵּיאַ יהודים סְפִּין
בראָד זַיְנִין דַּעֲרָ פָּן גַּיּוֹאָרִין, האָבָּן זַיִּה דָּרוֹחַ
גרוֹישַׁי הַצָּאוֹת גִּילְגִּיט אַוְ זַיְנִין גִּילְאָפִין צַוְּ דָּעַם יְעַשְׂ
נִירָאָל בְּרָאָנְצָקִי קִין שָׁאָרְנָאָר אַוְ האָבָּן אַוְ גַּיהֲוִיבָּן
אַוְ זַיְנִין אַוְ שְׁרִיעִין פָּאָר דָּעַם יְעַנְּרָאָל, אָוְ טָר זָאָל
דֵּיאַ זָאָק מְבָטָל זַיִּן. נָאָ דַּעֲרָ יְעַנְּרָאָל האָט דֵּיאַ יהודים
גִּנְוִינְטִירִיסְטִין אַוְ האָט צַוְּ זַיִּי גִּזְוָאנְטִין: (הָאָט נִיטְ פָּאָרְכְּטִין)
גִּנְטִים פָּאָרְכְּטִין אַיִּדְן, אַיך וּוּעַל אַיִּה בָּאָלְדִּי פָּחָזִים
אָוָס בְּרִינְגִּין. אַוְנָ דַּעֲרָ יְעַנְּרָאָל האָט פִּיכְחַ אַנְ גַּיהֲוִיבָּן
דִּירְדִּין זַיִּנִּי חִילּוֹת אַוְ אַיִּין גִּיגָּאנְגִּין מְלָחָמָה צַוְּ הַאֲלָטִין
מִימִיט דֵּיאַ פָּחוֹזִים. אַוְנָ טָר האָט גִּישְׁקָטְטָלְכִי הַגְּנָדָרִט
חִילּוֹת קִין אָוָן, אָוְ זַיִּה זָאָלְין זַיִּקְיָאנְטִין אַוְ דֵּיאַ פָּחוֹזִים
אַוְנָ דַּעֲרָ יְעַנְּרָאָל האָט זַיִּה זַיִּנְגָּאנְטִין: אַיר זָאָלְטִ שְׂטִילְ
אַרְיִין גַּיִּין אַיִּין שְׂטָאָט אַרְיִין. נָאָ וּוּיאָ דֵּיאַ חִילּוֹת זַיִּנְגִּין
גִּיקְוָן אַיִּין שְׂטָאָט אַרְיִין האָבָּן זַיִּקְיָאנְטִין אַנְגָּרְלָם
מִימִיט דֵּיאַ פָּחוֹזִים אַוְנָ האָבָּן גִּירְעָסִין אַוְנָ תָּבָּעִין גִּיאָסִין
מִימִיט דֵּיאַ פָּחוֹזִים, אַוְנָ זַיִּי האָבָּן גִּזְוָאנְטִין אַוְ דֵּיאַ פָּחוֹזִים:
אַיר האָט גָּוֹט גִּיטָּאן, וּזְאָש אַיר האָט אוֹישׁ גִּיהְרָגָה דֵּיאַ
חוֹדִים, נָאָר וּוּאָרְטִ פִּין דֵּיאַ אַיְבָּרְגִּי חִילּוֹת וּוּלְעִין אָל

1) דָּנְצֵאַס, דָּנְצֵר קָזְזָקָן.

האבחן ניט ניקענט פטור ווערטן פון דעם ביטערן טויט. אונ האטען גידרינקן או דורך משה רבינו עלי השלום האטען מען אוננו גיטאנן אונזיר ליעבען שיינקן. או משה רבינו האטען גיטאנן אויף דעם בארגן סיני גיין אונ האטען פאר השם יתברך. פערציג טאג גיטאנן שטיין אויזי האטען דער שטן גיוויזן דיא יודין גלייך ווי מען טראגט משה רבינו אונטר דעם הימל אויף אייך מטה, אונ דער שטן האטען דאס (אונ מסטינ) ואומינגען גיטאנן ער זאל באקמן איבר זוי דיא שליטה. אויזי האטען דער שטן דער הייצט זיערני נירין, אונ ער האטען זוי גיוואלאט פון יודישין דת מען אים (פון) דעם גרוב ארויש ניקומן, אונ דער יאנ- אראט פירין, אונ דיא יהודים האבחן אן גיהוביין טאן- צין אונ לאכין אונ האבחן גיטאנן דינין (די עבודה זורה) געצין בילד). דרום האטען השם יתברך גיטאנן צו ואראפין די חטאים אויף אל' דורות, דארט האטען מען גיווארפין בק' אומן מאן אונ וויבר אונ קינדר אין די ברונין.

ג. גדרל ערוני מנשא

ווער גורייש קענין אונזרי זינד צו טראגן, אונ שע אין אויף אונז דער פסקוק מקוים גיווארין ונסתם וαιן רודף: איר וועט טאן אנטלויפין אונ קיין מנפש וועט איזק ניט נאל' יאנגין. דען אין טוטויב האטען זיך אן גיהוי, בין דיא גורה, אויך אויף כמה קהילות אין גיוווען דיא צרה. דרום בעטן מיר רבונו של עולם דוא זאלשט אין דיא רשעים האבחן אין נקמה דען אין דיא מדינת אוק- ריאנא אין ניט גיבליך פון דיא יהודים אין ליעבעדייג נשמה.

ד. דינים משים ומרים

האבחן זוי געבעיך פון דעם ליבין השם יתברך ווע- גין מקבל גיוועזין באhabה, אונ זוי האבחן (איינער?) צו דעם אנדראן גיאנט לאמיר אין קליני (עה) וושמה לירידין אויב מיר וועלן האבחן עולם חברה, דען דאס האטען אל' נימאקט אונזרי חטאיהם. ליבע ברידר (ווע) זינין אונזרי תנאים, דער מאנט איזק ווען מען האטען איזין מענש אום גיבראקט אויזי האטען דיא גאנצי וועלט גיוויננט אונ ניקלאקט. איצנד זינין אום ניקומן פיל תנאים וואש מען וויסט גאר ניט. ווארום זיער דעה איז גיוועזין אן צי פאלין אויך בראד; וואלט השם יתברך ניט גישינקט דעם חסיד פאן בארגזקי, וואלט חילחה גיעזען אויזי ווי גוירות חמיל ימ"ש. השם יתברך האטען אונז גיהאלטען אין אל' צייטן. מען האטען דיא פות- זים גיטאנן טויטן אויך צו היינגן. האטען מען זוי גיפרט אין איטליך שטקט טילין, אבר אונזרי וונדין האבחן זיך ניט גיטאנן פאר היילן.

ה. הלא למשמע און דאה נפשנו

ווען מען הערט דאס טוט אונז אויזי אונזרי ליבר, או פון האטען מטמא גיווען פיל וויבר. רבונו של עולם

זוי זיך דער שראקין, אונ מען האטען גינומן די טוחזים אונ מען האטען זוי גיהאנגען אויף אל' דערטר או זעקס, אבר דער גאנטע (ימח שם) ווי מען האטען אים גיבראקט פאר דעם יעניראל בארכיצקי, אויזי האטען ער אים ניט גי- הייסין חיכף טרינקן, נאר ער האטען אים פרער גיהיסין טאן גרוישי צרות. האטען מען אים גינומן אונ מען האטען אים אריין גיווארטין אין און טינצטער גרוב אריין. אונ דער יוניראל האטען גיך גישיקט נאך דעם תלין קיין שארי גראד. בקייזר גראד גירזינט איז גירזינט איז זום האטען מען אים (פון) דעם גרוב ארויש ניקומן, אונ דער יאנ- ראל האטען גיהיסין או אלע יהודים זאלין זיך זום אויף גיינ זאלין זיין זיין גיינ זונדר. בראשון האטען מען אים גיהיסין ריסטן מיט איזערנע (קעמלען) נקאמען זיין פלייש, דער נאך האטען מען גימאקט אין איזערנע קריין אונ מען זאל דיא קריין צו גלען אונ מען זאל אים דיא קריין אויף דעם קאפט אויף טאן. נוא האטען מען צו גלייט דיא קריין אונ מען האטען אים אן גיטאנן אויף דעם קאפט. אונ מען האטען אים גיאנט: היינט קריינען מיר דיך פאר א פולישן מלך איבר פולין, אונ (דער) (ודעם) האטען מען דעם רשות גאנטע (ימח שם) אן גיבונדין אן דעם פרען- גיר, ער זאל זיך מוטשען לענגער אונ דער תלין אין אל' רגע ניקומן צו לוייטן אונ האטען גיטרונקן בראנפין, בכי או זיין און האטען זאל זיין און אים שטארקר, איז ער אויז גילאטען אל' מאל אונ האטען איז גיריסטן מיט דיא (קעמלען) נקאמען) שטיקר פלייש. דער נאך האטען מען דעם גאנטע (ימח שם) ציא האטען אויף שטיקר. נוא מיר וועלן וויטר ניט שרייבין, מיר וועלן צי דעם בליבין ואונ טר דיא צדירות פון אומן און אוקרינה זאלין מיר זוכה זיין אונזר גואל צדק זאל קומן במחה בימנו אמן. בגין האבחן מיר ניט ניט גיוואלאט דעם עולם אויש בגין פיל געלט, האבחן מיר אין אל' בית בקייזר גי- שטעלט, או אל' קדושים זאלין זיין תחת כנפי השכינה, אונ זאלין זיך מיצן אויך יונער וועלט, אמן.

א. אל אלהינו שליט בעולם

דא ביטט דער גאנט פון דר גאנצער וועלט, האטען דען פאר קויפט אונז אן געלט. או דוא האטען דיא וועלט גאנטפין, האטען דאך פון אונזערט וועגין דעם יט גשפאלטען, אונ האטען אונז גיגבען דיא תורה, וואש זי הייבט זיך אן מיט דעם ב', אונ מיר האטען דעם בארגן סיני ארטום גירינגלט זוי איזן קריין אונ דאס איז אל' פון אונזערט וועגין גיוועזין, או מיר זאלין זיין פון טויט בעגעזין, אונ חיינט רבונו של עולם דוא האטען אונזרי ליט און דיא פוחזים הענט אריין גיגבען, או זאלין אונז אום בגין פון אונזר ליעבען.

ב. בוזדאי

אי דאס אום זיט ניט גיוועזין, או דיא יהודים

תדרין כי לנו מיום התוכחת, אויך דעם וואש אויז געקר
ג'יווארין טון די ישראל אַגנטז'י משפטה.

ט. טוב לכהן

בצ'ט דר ביסט זייןער גוט. נוא ווי קענין מיר לאע.
 בגין פטור גרויש צורת, וונצן עש איז פאר גאסטין גיווץ-
 דידן איזוי פיל יודיטש בלוט, אונד דיא פוחוים האבן זיך
 אין בלוט גיטאן באידן. וויא איז מינגליך דיא קהלוּת
 נוען, ווי פיל ספורי תורה האבן דיא פוחוים גי.
 פטען מסר ברענין. רבונו של צולם נוקם את נקמתנו
 ערלען.

. יתומים הינו ואין אב

וועי גישערען, וואש פאָר אַיִן צְרָה אַיִן גִּישָׁעָן
אַיִן דַּעַם יָאָר בעונונתינו הרבים. וועי פַּל ווֹוֵיגֶר זַיִנְגַּן
זַיִנְגַּן נְגֻנוֹת, זַיִן זַיִלְעַד אַלְפִּים פָּוֹן דֵּיאַ יהָודִים חַבְּנִין
זַיִן אַיבָּר גִּירְעַט, זַיִן זַיִלְעַד צְוָא שְׂטִיףַן צְוָא זַיִעַד אַמְוֹגהַן,
אוֹגַן דֵּיאַ וּוְאָש האַבְּנִין נִיטְגַּוּאָלַט צְוָא שְׂטִיףַן האַטְמַעַן
זַיִן גִּיטְאָן יָאָגִין צְוָא דַּעַר בְּרוֹנוֹה, אוֹגַן מַעַן האַטְמַעַן זַיִן מִיטְ
קְוִילַּן דַּעַר שְׁלָאָגַן. מַעַן האַטְמַעַן גָּאָר נִיטְגַּיְקָעָנַט דַּעַר
שְׂטִיףַן באַיִן דַּעַר בְּרוֹנוֹה פָּאָר גְּרוֹוִישַׁ גִּישְׁבַּי אַוְן גְּרוֹוִישַׁ
גִּיוֹאָהַן, דַּאֲשַׁ יְזִי נִיטְגַּהְעָרֶט גִּיוֹאָהַן אַיִן דַּעַר צִיְּתַן
וּוְעָן חַמְלַגְּצִיקִי (ימָה שָׁמוֹ) אוֹגַן גִּיוֹעָן אַיִן וַיְיִגְּזַעְתִּין,
אוֹגַן מַעַן זַאְל אַיִן דַּעַר בְּרוֹנוֹה אַרְיַין וּוֹאָרְפַּן לִיְּטַין. וּבְכָן
אהָה ה' וְהַבִּיטה וּרְחָם עַל שָׁארִית הַפְּלִיטָה.

ב. כל עיני בדמות

מיינין אויגין זייןין מיר פאר טערערין צוא גאנגן.
מען האט אום ערשותין דעם רב פון טאט יוב אונ מאיט דעם
פרץ אויך איין תליה גיהאנגען. צויר אין צרה אויך ניט
כישען, ווי די אויגין האבן דאס ניקאנט צוא זפהען איזו
איין גורישי ארטה. פיל הרגומים האבן זיך גיוואלגערט אין די
גאסין, אונ דיין הינט האבן זיער לײַב גיטאן פרעסן.
רבינו של עולם רחם על שארית הפליטה, מען זאל שוין
וועייטר זיין בבטוח ובקטה.

ל. ליעולם לא אשכח

אויביך (קערין) וקענין) מיר ניט (צ'ו) פאר גאנס
אוב (אויך) דער גוירה צו קלאגין. דייא הרוגים האבן זיך
ג'וואליגרט אין דייא גאסין אונ קיינדר האט זיין גיטראגן זיין
האט צו באלראבן. דייא קינדר האבן זיין גיטראגן זיין
פונדין זויא דיא שאָפַן, אונ פאָטֶר אונ מוטר האבן זויא
קיעעהן דייא שחייטה, ויא מען האט דייא קינדר גיבראקט
אויף דער פקידה.

מ. מסרו נפשם וגוייתם

בעונתוינו הרבים מען האט ג'יקוילט אויף דעם מוטרס שוויס די קינדר, וויי גישערען, דיא פוחזים האבעין זיך אין גאנצין זומר אין אידישע בלוט ניטאָן ווּשְׁנִין.

בodoreי זייניגן מיר זינדריגר גיעוועזין ווען דז האשטט גיטטן שערוייגן, אונז זייניגן ניקוילעט וויבער אונז זייניגנדיקי קינדר זייניגן אויף דעם שוויס ניזעסן. ווי פלי יחוודים קינדר (קינדר פון יהודים) האט מען דעם זומר גיטטאן איזוואק פּֿיגִין, אונז די קְּלִינִיגִין קינדר האבן פון די טויטע מוטר גיטטאן זייניגן, ווי די קינדר האבן די ברוטס גי- איזיגן, אונז מילך חאט ניט גווארט גיין, אונז צוישן די קינדר איז גווארין אַגְּרוֹשִׁין גִּיוֹוִין. דער זנות פון די קלִינִיגִין קינדר זאָל אונז באי שטיין, אונז מען זאָל זעהן און דיא סוחזים אײַן גרויסי נקמה. ווֹזרום דייא קלִינִיגִין קינדר האבן אוזו לאָנג גִּיוֹוִינִט בֵּין עש איז זיי אַרְיִיש גִּיגֶנְגִּין דיא נטפה. די טראָגענדיקע וויבער האבן זיי די ביכר אויף גישפּֿאלְטִין, קעַץ אונז מינו האבן זיי אַין די ביכר אַרְיִיש גיטטאן.

רָא חֶרְזָה

נאך דעם דזאיגן אָו די רשפאים האבן אַזְוִי אֵין
חריגה גימאקט אוֹג האבן פֵּיל גוֹטֵץ באָקָומָן, האבן זַיִן
איַין עַזָּה גַּיהֲלַתְּין וּזְיִי זָלַלִין איַין נַעֲמָן די שְׁטָאַט
אוֹרָמָן.

ז. זכור לנו. ברית אבוח וזכות אמהות
באיי זעלכוי וויבער האט שלמה המלך גיזאגטן: שקר
החוון והבל היופי, דאש מינט דער טוק איזן אשה וואש
קי איזו שין איזו דאש ניט גוט אבר די אשה וואש גאטש
פֿאָרכְטִיג איזו מעג מען יע לוייבֶּין. אויך קערין מיר צו
וועוינַן (אוויכט) איזו פֿרְומַעַת אַשָּׁה, זי האט ג'יחיסַן
די טאָכְטָר סֹן רְבִי מְטִיטְשִׁיבָּב, וואש סֹן אֵיר האט זיך
או ג'יהיבֶּן דיא הרינה. מען מעג זי רעכינען פֿאָר
אָ צְנוּעה, ווען זי האט אֵיר לְעַבְּדִין איזן גישטעלט (אויג
האָט ניט גויזְלַט דִּין או דִּיא כּוּכְבִּים), אוונ האט אָן
ג'יהובֶּין צו שריינַן צו די אַיבְּרִיגְּזִי וויבֶּר: אָום גַּאטְש
וועילַין, מיר זאָלַין זיך ניט (לְאַיְוִין) מְטָמָא זִין אוונ אַים
אויך ניט אַסְטְּרוּטִין זיך לְיִבְּן נַקְמָן. אַזְוִי האָטִין די
וועילַר אָן ג'יהובֶּין צו ווינַן אוונ צו שריינַן אוונ
וועידוים צו זאָגן, בֵּין זיערט מְשָׁרָה נַשְׁמָוֹת איז זי אַוְיש
יגאנַגְוִין.

תְּהִלָּה וְצַדִּיקָה

ל'יבר גאט, איביגן אוין דיין לעבען, פון ווועסט וועז-
גין חאשטו דיין ל'יבע (פֿאָקְס) (אוומה) ישראל (אין איז
איין אומה שפֿלה) ווועש זי' ווערטן גירוטין עם סגולות
אאנן זיערט הענט אריין גיגעבן. זיי קענין דאך פֿאָר
קוקיפט ווערטן גאָר אום זיסט. לַעֲבֹדִיגִי קינדר האָבִין
פֿאָר זיערט טויט מוטר גיזויגין דיא בריסט, אונַן אַטְיַיַּל
האָט מען ניקעט בעונגוינו חריבם. דיא הרגוים זייןין
געט צום קבר ישראל גיזומן אונַג הינט אונַג חזירין האָ-
כין זיי אַרְוָם גישעלעט אין דיין גאָסְטִין. אוַי לנו מײַם

האָבֵן אַיִנֶר צוֹ דָעַם אַנְדָרָן גִּטְאָן רַיְדָן: אַוי אָנוֹ וְוַיִּשְׁרִגְן, וְוַיִּהְאָבֵן אַונְזָרִי פָּאָטָר אָנוֹ פָּוָטָר גִּטְאָן אָנוֹ דָעַר לְעַפְנִין גְּרוּשִׁי לְיִדָּן. רַבּוֹנוֹ שֶׁל צְלָם, וְוַיִּהְיֶה גְּיוּעָן דִּין רַחֲמָנוֹת, דָעַן שַׁעַר זִינְגַּן נַעֲבֵךְ גִּטְלִיבָן אַזְוֵי פִּיל יְתּוּמִים אָנוֹ אַלְמָנוֹת.

ק. קדושים עלין צעקו בקול לילה

אָנוֹ הָאָבֵן גִּזְוָגָטָן רַבּוֹנוֹ שֶׁל עַולְם: שַׁע אַיְוָן שְׂוִין צִיְּתָן אָזְזָר וְאַלְשָׁט שִׁיקְיָן אַוְף דִּיאָ פָּוָחוֹת אַמְּתָה. אַזְוֵי הָאָט זַיְקָט גָּאָט אַיבָּר אָנוֹ מְרָחָם גְּיוּעָן. מִיר הָאָבֵן גְּיוּחָהָן מִיט אַונְזָרִי אַוְגְּנִי וְוַיִּאָמַן הָאָט דָעַם רְשָׁעָגָטָע לְעַבְדִּיגָּר הִיִּטְדָּה דִּי הַוִּיט אָס גִּזְוִינָן.

ר. רוחם צדיק

דָעַר בָּאַרְמִינְגָּר פָּאָטָר, הַעַלְיָה אָנוֹ, דָעַן דָּוָא חָאשָׁט אַיִנֶר דִּין תּוֹרָה אָן גִּשְׁרִיבָן פָּרָחָם אָב עַל בְּנִים עַש אַיְוָן שְׂוִין פָּאָר שְׁוֹאָרָצָט גִּוְוָהָרָן אַיִנָּדָע בִּיטָּרָן גְּלוֹת אַונְזָרִי פְּנִים, מִיר זִינְגָן וְוַיִּסְט אָנוֹ גְּלוֹת מִיר לְיִדָּן גְּרוּשִׁי צְרוֹת אַבָּרָר, דִּיאָ גְּוִירָה אַיְזָנָגָר גְּיוּאָרָן אִים יְוָמָפָר אָזְזָר מַעַן זַאַל טָאָן אַלְפִי רַבּוֹתָה יְהֻדִּים גְּרוּשִׁי יְטוּרָם, אַזְוֵי זַיְקָט הָאָבֵן דָאַש גִּטְאָן, מִיר זִינְגָן אַיְזָנָד מְתוֹדָת פָּאָר דָעַם אַלְמָאָכָטָן גָּאָט וְזַאַש עַר וְוַעֲרָט אָן גִּירְוָטָן אַל שְׁדִי, עַר זַאַל אָנוֹ מַצְלָזָן זִינָן (פָּוָן) [סְפָּרָן] בִּיְיָי גְּוִירָות אָנוֹ זַיְקָט אַונְזָרִי עַבְרוֹת.

ש. שדי מלך עליון

וְוַיִּהְאָבֵן זַיְיָ אָן גִּיהְוִיָּן צוֹ שְׁרִיעִין מִיט גְּרוּשִׁי גִּשְׁרִיאָה, אָנוֹ מִיט גְּרוּשִׁי גְּיוּוֹיָן זַיְעָרִי כְּשָׂרָה נְשָׂמוֹת אַיִזְרִישׁ גִּגְאָנָגָן. דָרָום רַבּוֹנוֹ שֶׁל צְלָם דָּוָא זַאַלְשָׁט אָנוֹ דָאַש בְּלֹוט פָּוָן זַיְיָ נִיט לְאָוִין רַוְעָן, בֵּין דָוָא זַאַלְשָׁט אָנוֹ דִּיאָ פָּוָחוֹם אַיִנָּד נְקָמָה טָוָן.

ת. תשובה וופלה וצדקה מעבירין את רוע הגוזרת
חשם יתברך זאַל זַיְקָט אַיבָּר אָנוֹ מְרָחָם זִינָן אָנוֹ
עד זַאַל אָנוֹ שִׁיקְיָן דִּיאָ גָּוָהָה בִּמְהֻרָה בִּימְינוֹ אָמָן סְלָת.

ת"ר"ש"ל"ב"ע"

אָנוֹ אַיִיךְ כָּמָה אַלְפִים בָּחוֹרִים וּבְתוּלֹת הָאָט פָּעַן נְדָא צְוָאנְגִיאָן אַיִן דָעַר מַאֲסָקוָה אַרְיָין גִּיפְרָט. אַיִן גָּאנְץ וּוַיִּנְקִילְיָהָן הָאָבֵן דִּיאָ פָּוָחוֹם גָּאָר אוֹישָׁ גִּישְׁנִיטָן. רַבּוֹנוֹ שֶׁל צְלָם הַשּׁוֹן בְּמַרְומִים זַיְיָ נִיקְסָמָה חִסְדִּים וּרְיָאִים וּתְמִימִים.

ג. נְהָרוֹג בְּתוּלֹת וְגַם פָּחוֹרִים תְּכָפָה נְפָשִׁי בְּמַסְתָּרִים בְּעוֹנוֹתִינוֹ הָרְבִּים דָעַר מַדְתָּה הָאָט אַיִן דָעַר גָּאנְצָר וּוְעַלְתָּ שְׁוֹלָט גִּיוּפְזָן. וְוַיִּאָ פִּיל אַלְפִים יְהֻדִּים אַיִן דָאַש וּזְאָרִין גִּיקְוִילָט. אַיִן דָאַךְ זַיְעָר בִּיטָּר אַוְזָר וְוַיִּ. מִעַן הָאָט אַונְזָר לְוַדִּים אוֹישָׁ גִּיקְוִילָט וּזְאָשָׁהָן אָנוֹ מְגַן גִּיוּפָזָן.

ס. ספרי תורה

וּוְאָרוֹם טָוָש אַיר שְׁוַיְגִין אָנוֹ טָוָט נִיט קְלָאָגִין, דָעַן עַש אַיִיךְ אַזְוֵי אַיִינָה חָרָפה גִּשְׁעָהָן, דִּיאָ פָּוָחוֹם הָאָבֵן אַיִיךְ אַיִן דִּיאָ גָּאָסִין אַרְוָם גִּיטְרָאָגִין, אַוי אָנוֹ וְוַיִּגְשְׁרִעָן, וְוַיִּהְאָבֵן זַיְיָ אַיִיךְ פָּאָר שְׁפָרִיס אַיִן אַלְיָ וְוַעַגְיָן, אָנוֹ דָעַר צוֹ זִינְגָן אַוְף אַיִיךְ מִיט יְהֻדִּים צְדָקָנִיות גִּינָן, אָנוֹ וְוַיִּגְשְׁרִעָן וְוַיִּאָמַן הָאָט זַיְיָ גִּטְאָן אַזְוֵי גִּלְעָגָן. אַוי אָנוֹ וְוַיִּגְשְׁרִעָן וְוַיִּאָמַן הָאָט זַיְיָ גִּטְאָן אַזְוֵי פִּיל וּוְיִבְלִיבָן עֲגָנוֹת.

ע. על אללה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים

דָאַש חָרָבָן אַיִזְרִיךְ אַזְוֵי זַיְיָ וְוַיִּאָ דָעַר חָרָבָן פָּמָן יְרוּשָׁלָם. רַבּוֹנוֹ שֶׁל צְלָם בַּיְמָן וְוַיִּאָלְגָגָן נַאֲךְ וּוְעַשְׁטָוּ דִּין נִיט דָעַר בָּאַרְמִינְגָּר אַיִיךְ דִּיאָ קְלִיְנִי קִינְדָּר, וְוַאֲרוֹם זַיְיָ זִינְגָן גַּעֲבֵךְ גִּיבְלִיבָן גִּיבְוָנְדִּין אַזְוֵי, וְוַיִּאָמַן הָאָט גָּאָט בָּרוֹךְ הוּא הָאָשָׁטוֹ גִּקְעָנָט צְוָאָה וְזַהָּן, וְוַיִּאָמַן הָאָט אַיִינָה שְׁחָוָב לְעַבְדִּיגָּר הִיִּט דִּיאָ הוּאָס אַפְנִיגְיָן, אָנוֹ אַיִינָר מִיט דָעַם אַנְדָרָן זַיְקָט אַונְזָר מִיט דִּיאָ סְפָּרִי תורה.

צ. צדיק אתה על פָּלָהָבָא

מִיר הָאָבֵן בּוֹדָרָי קְעָגָן דִּיר נִיט רְעָכָט גִּיטָּאָן. אַוי אָנוֹ וְוַיִּגְשְׁרִעָן. עַש אַיִוָּס פִּיל טְוִיזִינְט מְפַנְּטָשִׁין אָוָס גִּיקְוָמָן, גְּלִין וְוַיִּאָ אַיִן מָאן. רַבּוֹנוֹ שֶׁל צְלָם וְוַיִּאָמַן הָאָשָׁטוֹ פָּוָן אַזְוֵי שְׁגָגָן דִּינְיָן אַזְוֵי.

פין דער רְפָדָא קְצִיעָן:

צְוִילִיב טְעַכְנִישׁ סִיבוֹת, וְזָאָס הַעֲגָנָעָן אַפְנִים פָּוָן אַזְוֵי, נַאֲרָס דָעַר זַעֲכָרְרִי, זַעֲנָפָן דִּי טְעַקְסָטָן פָּוָן דָעַר "מעשה גדולה" דָאַךְ אוֹיסְגָּעָזָט גַּעֲזָרָן מִיט אַסְטָרָן בְּקָדָות, בָּעָת אַיִן אַרְגִּינְגָּל טְרָעָט זַיְקָט דָעַר נִיקְדָּס נַאֲרָס זַיְעָר זַעֲלָט.